

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги

Наманган муҳандислик-қурилиш институти

Транспорт факултети

Ер усти транспорт тизимлари кафедраси

**Янгиқўрғон туманидаги “Водий мега транс” МЧЖда 90та ДАМАС
автомобилларига автотранспорт корхонасини лойихалаш.**

ТУШУНТИРИШ ЁЗУВИ

37-ХС(АТ)-14 гуруҳ талабаси Имомназаров Сарвар

ИМЗО

Раҳбар: Х.Атаханов

ИМЗО

Маслаҳатчи:

ИМЗО

Наманган-2018 йил

Мундарижа

Кириш.....	
1. Умумий қисм.....	
1.1. Автомобил сервис хизмати таснифи	
1.2. Диплом иши мавзусини асосланиши.....	
2. Автотранспорт корхонасини технологик ҳисоби.....	
2.1. Дастлабки маълумотлар	
2.2. ТХК ва ЖТ меҳнат ҳажмини исҳолнинг тури ва бажарилиш жойи бўйисҳа тақсимласҳ.....	
2.3. Исҳоб-сҳикарисҳ исҳолари сонини ҳисобласҳ.....	
2.4. КХ, ТХК, ЖТ ва диагностика минтақалари усҳун постлар ва тизимлар сонини ҳисобласҳ	
2.5. Диагностика минтақасининг постлари сонини ҳисоби	
3. Ташкилий қисм.....	
3.1. АТК да технологик жараёнларни ташкил этиш.....	
3.2. Технологик жиҳозлар танлаш.....	
3.3. Ишлаб чиқариш майдонларини ҳисоби.....	
3.4. Омборхона ва автомобилларни туриш жойларини майдонини ҳисоби...	
3.5. Маъмурий ва маиший бинолар майдонини ҳисоби.....	
3.6. Бош режа тарихи.....	
3.7. Ишлаб чиқариш биноси.....	
4. Иқтисодий қисм.....	
5. Меҳнат муҳофазаси	
6. Автотранспорт корхонасида атроф-муҳитни ҳимоя қилиш.....	
Хулоса	
Адабиётлар рўйхати.....	

Диплом иши лойиҳаси ____ варақ тушинтириш ёзуви ва 6 варақ чизмадан иборат бўлиб, умумий қисм, технологик қисм, ташкилий қисм, иқтисодий қисм, меҳнат муҳофаси ва атроф-муҳит муҳофазаси қисмларидан ҳамда хулоса, фойдаланилган адабиётлар ва иловалардан иборат.

Диплом лойиҳасини чизма қисмида Корхонани бош режаси, ишлаб чиқариш биноси чизмаси, технологик жараён кетма-кетилиги, устахонасини режаси, технологик харита ва техник-иқтисодий кўрсаткичлар жадвалини ўз ичига олади.

Диплом лойиҳасини умумий қисмида; Автомобил сервис хизмати таснифи, диплом иши мавзусини асослаш берилган. Хисоб-технологик қисмида, дастлабки маълумотлар, автомобилларга техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш бўйича ишлаб чиқариш дастурини ҳисоблаш, йуловчи ташиш корхонасини техник хизмат кўрсатиш турлари ва жорий таъмир бўйича йиллик ва кунлик иш ҳажмини ҳисоби, ТХК ва ЖТ меҳнат ҳажмини ишларнинг тури ва бажарилиш жойи бўйича тақсимлаш, йиллик иш ҳажмини ҳисоби, ишлаб чиқариш ишчилар сони ҳисоби келтирилган. Ташкилий қисмида, АТК да технологик жараёнларни ташкил этиш, технологик жихозлар танлаш, ишлаб чиқариш майдонларини ҳисоби, омборхона ва автомобилларни туриш жойларини майдонини ҳисоби, маъмурий ва маиший бинолар майдонини ҳисоби, бош режа тарихи ва ишлаб чиқариш биноси ҳисоби бўйича технологик тузилган. Иқтисодий қисмида ишлаб чиқариш биносини техник-иқтисодий кўрсаткичлари ҳисобланган. Меҳнат муҳофазаси қисмида ишчиларни ҳавфсиз ишлашини таъминлаш кўзда тутилган бўлса, атроф-муҳит муҳофазаси қисмида эса автомобилларни таъминлаш тизими устахонасинида экологик ҳолат таҳлил қилинган ва чора тадбирлар белгиланган.

Кириш

Мамлакатимиз босиб ўтган тараққиёт йўлининг чуқур таҳлили, бугунги кунда жаҳон бозори конъюнктураси кескин ўзгариб, глобаллашув шароитида рақобат тобора кучайиб бораётган давлатимизни янада барқарор ва жадал суръатлар билан ривожлантириш учун мутлоқ янгича ёндашув ҳамда тамойилларни ишлаб чиқариш ва рўёбга чиқаришни тақозо этмоқда.

Олиб борилаётган ислохотларнинг янада ошириш, давлат ва жамиятнинг ҳар томонлама ва жадал ривожланиши учун шарт-шароитлар яратиш, мамлакатимизни модернизация қилиш ҳамда ҳаётнинг барча соҳаларини либераллаштириш бўйича устувор йўналишларни амалга ошириш мақсадида: 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947 - сонли Фармонида асосан қабул қилинди. Жумладан, “Иқтисодий янада ривожлантириш ва либераллаштириш” деб номланган учунчи йўналишда чора-тадбирларни рўёбга чиқариш учун миллий валюта ва нархларнинг барқарорлигини таъминлаш, валютани тартибга солишнинг замонавий, бозор механизмларини босқичма-босқич жирий этиш, маҳаллий бюджетларнинг даромад базасини кенгайтириш, ташқи иқтисодий алоқаларни кенгайтириш, экспортга мўлжалланган маҳсулот ва материаллар ишлаб чиқариш учун замонавий технологияларни жорий этиш, транспорт-логистикасини инфратузилмасини, тадбиркорликни ривожлантириш ҳамда хорижий инвесторлар учун инвестициявий жозибадорликни ошириш, солиқ маъмурчилигини яхшилаш, банк фаолиятини тартибга солишнинг замонавий принциплари ва механизмларини жорий этиш, кўп тармоқли фермер хўжаликларини ривожлантириш, шунингдек туризм индустриясини жадал ривожлантириш назарда тутилмоқда.

Шунингдек Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 январдаги “Аҳолига транспорт хизмат кўрсатиш ҳамда шаҳарлар ва қишлоқларда автобусларда йўловчилар ташиш тизимини янада такомиллаштириш чора – тадбирлари тўғрисида”ги ПК-2724 сонли қарорини қабул қилиниши автотранспорт тизимини яхшилаш борасида бир қатор устивор йўналишларни белгилаб берди.

Автомобил саноатининг ривожланиб бориши билан биргаликда, уларга хизмат кўрсатувчи корхоналар ва автомобиллар сервис станциялари, автомобилларга ёнилғи қуйиш шаҳобчаларининг реконструкция қилиш, техник қайта жихозлаш ҳамда янгиларини лойиҳалаш, автомобил саройларини техник соз ҳолатини таъминлаш, ишлаб чиқариш техник негизини янада такомиллаштиришни талаб этмоқда. Натижада Республикамизда замонавий автомобилларга хизмат кўрсатувчи сервис корхоналар пайдо бўлмоқда, бу эса мавжуд автокорхоналарнинг ҳаракатланувчи таркибини янгилаш, хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш жараёнларини ривожлантириб, уларни такомиллаштириш кераклигини кўрсатади.

Диплом ишида мавзуни ҳал этиш учун қуйидаги тадбирлар амалга оширилади: диплом иши мавзусининг асосланиши ва унинг долзарблиги, диплом ишининг мақсади ва вазифалари, мавзу бўйича адабиётлар, меъёрий ҳужжатлар шарҳи (таҳлили), натижаларнинг амалиётга жорий этилиш қўлами, мавжуд сервис шаҳобчаларини таҳлили, ўқув, ўқув-услубий, маънавий-маърифий ва сервис

хизматнинг замонавий соҳасидаги сўнгги ютуқлар ва уларнинг таҳлили, шунингдек, глобал Интернет тармоғи ва ахборот - коммуникация технологияларини бу жараёнларига фаол тадбиқ этиш йўллари кўрсатилди.

Бу ҳолатлар ишлаб чиқаришларида қўлланиладиган техника ва технологик жараёнларини ташкилий-ҳуқуқий ҳужжатларини ва улар асосида ишлаб чиқиладиган локал ҳужжатларни ҳар томонлама назарий ва амалий жиҳатдан ўрганиш ва таҳлил этишни долзарблигидан далолат беради.

1. Умумий қисм

1.1. Автомобил сервис хизмати таснифи

Автомобил саноатининг ривожланиб бориши билан биргаликда, уларга хизмат кўрсатувчи корхоналар ва автомобилларга сервис хизматини ташкил етувчи марказларга бўлган эҳтиёж пайдо булди.

Булардан ташқари саноатни рақобатбардош мувоҳитини ташкил этиш борасида талай ишлар олиб борилди ва борилмоқда. Буларга мисол қилиб кичик ва ўрта бизнес вакиллари ҳам ўзлари автомобилларга хизмат кўрсатиш стационларини ташкил этиб соҳада рақобат олиб бормоқдалар.

Республикамизда янги автомобилларни ишлаб чиқарила бошланганидан кейин, вилоятимизда автомобилларга хизмат кўрсатиш, бозорни эгаллаш, мижоз учун кучли рақобатли муҳит шаклланди.

Улар стационларда мижозларга қуйидаги хизмат турларини тавсия этмоқдалар ва бажариб келмоқдалар:

1. Ўзининг автосалонларида барча турдаги автомобилларни юридик ва жисмоний шахсларга сотиш;

2. Автосервисларда автомобилларга техник хизмат кўрсатиш ва жорий таъмирлаш ишларини олиб бориш, уларга қуйидагилар киради:

- ёнилғи билан таъминлаш;
- автомобилларга турли техник хизмат кўрсатиш;
- носоз қисимларни таъмирлаш ва бўяш;
- ташҳис хизматини кўрсатиш;
- кафолатли хизмат кўрсатиш;
- автомобилларни сотув олди кўригини ўтказиш;
- ғилдиракларни мувозанатлаштириш;
- ғилдиракларни оғиш бурчакларини созлаш; ва таъмирлаш;
- дивигателни таъмирлаш;
- двигател қисимларини таъмирлаш;
- шина ва аккумуляторларни ўрнатиш;
- ўриндиқларни ғилофлаш ишлари;
- автомобилларни олдинги ва кетинги кўприкларини таъмирлаш;
- карбюраторни таъмирлаш;
- мой насосларини таъмирлаш;
- токарлик ишлари;
- двигател блокини таъмирлаш;
- автомобилларга 1-2-ТХК ишлари;

Улар сон жиҳатидан шунчалик кўпки мижозлар ўртасида сифатли хизмат турларини танлаш имкониятига эгадирлар. Кичик стационлар йилига маълум миқдорда автомобилга хизмат кўрсатилади. Уларда ишчилар сони бир неча

кишидан тортиб йирикларини бир неча ўнлаб иш ўринларида ишлайдилар, Битта ишчини ўртача иш хақи ҳозирги кунда 50-80 минг сўмни ташкил этади.

Маълумки, бозор иқтисодиёти шароитида рақобатга чидаш ва унда мувоффақиятли кураш олиб беришнинг асосий шартларидан бири бозорга қўйилган товарни (молни) ёки хизматни юқори сифатли бўлиши ва бунга бериладиган кафолатлардир. Автосервис хизмати ҳам бу қоидадан мустасно эмас, чунки мижозлар автомобилларига кўрсатилаётган хизматларнинг сифати, хизмат кўрсатувчиларни бозордаги, тадбиркорликдаги мувоффақиятлари гаровидир. Хизмат кўрсатиш соҳасида, жумладан автосервис хизматида ҳам, сифат икки қисмдан, яъни автомобилда бажарилган ишларнинг сифати ва автомобиллар эгалари мижозларга қилинадиган муомила маданияти ва қулайликлардан иборатдир. Масалан, “ЎзДЭУАвтоКо” корпорацияси автосервисни қуйидагича таърифлайди:

“Сервис - бу сифат бўлиб, мижозлар талабларини тўла қондиришга йўналтирилган мумкин бўлган турли қулайликлардир” ёки “... энг муҳим вазифа мижоз автомобили энг яхши хусусиятларга эга бўлиш учун нималар қилмоқни аниқлашдир”. Бу сатрлар автомобилларда бажариладиган ишларнинг сифати қатори, уларнинг эгаларига кўрсатиладиган турли қулайликлар ва хизматларни муҳимлигини сервис нуқтаи назаридан таъкидлайди. Шу нарсани айтиш лозимки, яқин ўтмишимизда, бизнинг сервисимиз автомобилларга хизмат кўрсатишда маълум бир даражадаги сифатни таъминлаб келган бўлса-да, уларнинг эгалари яъни мижозлар эҳтиёжлари бутунлай тан олинмаган, улар учун хатто оддий қулайликлар яратилмаган, керакли маълумотлар берилмаган. Ҳозирги пайтда бу соҳадаги ахвол аста тузатилиб келиняпти, аммо у талаблар даражасидан хали йироқ, ўтмишнинг ярамас иллатлари барҳам топгани йўқ.

Хар бир соҳадаги каби сервис хизмат кўрсатишда ҳам сифат муаммосини ечишда тизимли ёндошиш (системный подход) талаб этилади, яъни бир неча ўзаро боғлиқ бўлган масалаларни кетма-кет ёки параллел равишда ҳал этиш зарурияти пайдо бўлади.

ТХК ва таъмирлаш ишлари сифатини шакллантирувчи омилларни санаб ўтамиз, улар қуйидагилар:

1. Ишлаб чиқаришни технологик тайёрлаш;
2. Моддий-техника таъминоти;
3. Кадрларни тайёрлаш ва доимо ўқитиш;
4. Метеорологик таъминот;
5. Хизмат сифатига бўлган талабларни меъёрлаштириш ва хизмат сифати даражасини барқарорлаштириш;
6. Хизматни баҳолашдан ўтказиш (сертификация);
7. Хизмат сифатини яхшилашни рағбатлантириш;
8. Хизмат сифатини бошқаришни ҳуқуқий таъминлаш;
9. Давлат томонидан давлат стандартларини жорий этилиши ва унга риоя этилишини ва техник шартлар, техник ўлчов воситалар ҳолатини назорат қилиш;
10. Хизмат сифатини муассасалар томонидан назорат қилиш;
11. Тизимни маълумот (ахборот) билан таъминлаш.

Шу кўрсатилган барча йўналишлар бўйича корхонада ишлаб чиқаришни стандартлари тузилади ва уларда ўз йўналишлари бўйича бажариладиган тадбирлар, бажарувчи бўлимлар ва ижрочилар аниқ кўрсатилади.

Ҳар қандай кўрсатиладиган хизматни сифатига мижозлар қўядиган талаблар давлат қонунларида акс эттирилади ва шу ҳолатдагина уларни бажарилишига ҳуқуқий асос яратилади. Ўзбекистонда ва Россияда бундай қонунлар ҳозирча иккита: «Истеъмолчиларни ҳуқуқини ҳимия қилиш тўғрисидаги қонуни 1996 йил май ойида қабул қилинган (Ўзбекистонда) ва «Товарлар ва хизматчиларни сертификация қилиш тўғрисидаги қонун». Бу қонунларда товар (мол) ишлаб чиқарувчи ёки савдо қилувчилар билан истеъмолчилар, мижозларни ўзаро ҳақ-ҳуқуқлари, вазифалари, жавобгарликлари умумий тарзда келтирилган. Иккинчи қонунда эса товарни ёки хизматни сертификация қилиш, яъни уларни барча талаблар, стандартлар асосида тайёрланганлиги ёки бажарилганлиги давлат томонидан тасдиқлаш ва шунга ҳужжат ёки белги олиш.

Бу қонунлардан ташқари давлатни яна бир қанча стандартлари (ГОСТлари) мавжуд бўлиб улар хавфсизликни таъминлаш ва табиатни асраш, экологик талабларидан келиб чиқади. Шунингдек, автомобиллар ишлаб чиқарувчи фирмаларнинг ўз маҳсулотларига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлашда қўлланиладиган турли қоидалар, низомлар, техник талаблар, шартлар, технологик интизом ва ҳакозолар ҳам мавжуддир.

Юқорида келтирилган давлат қонунлари, стандартлари, соҳа ва муассасаларнинг талаблари асосида сервис хизмати кўрсатувчи корхоналар хизмат сифатини таъминлаш ва уни талаб даражасида барқарор ушлаб туриш мақсадида айтиб ўтилган йўналишлар бўйича ўз стандартларини ишлаб чиқаради ва амалга оширадилар. Товарлар ва хизматлар сифатига қўйиладиган барча ҳуқуқий ва меъёрий ҳужжатлар тизими 1.1-расмда кўрсатилган.

1.1-расм. Автосервис хизматини ҳуқуқий ва меъёрий таъминловчи ҳужжатлар тизими.

Ўзбекистонда 2 бўғинда (Ўзавтосаноат корпарацияси) автомобилларга («ЎзДЭУавтоКо» автомобилларига) техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш тўғрисида низоми ва аҳоли автомобилларига хизмат кўрсатиш қоидалари ишлаб чиқилган. Низомда автомобилларни техник хизмати ва таъмири асос-лари ва меъёрлари ва шунингдек уларни автотеххизмат корхоналарида ташкил этиш бўйича тавсияномалар келтирилади. Низомни асоси қилиб автомобилларни техник ҳолатини таъминловчи маълум бир стратегия танлаб олинади.

1.2. Диплом иши мавзусини асосланиши

Янгиқўрғон туманидаги “Водий мега транс” МЧЖси гавжум кўчаларидан бирида жойлашган. Катта кўча атрофидаги кўчалардан Чортоқ шаҳрига, Наманган шаҳрига, Уйчи шаҳрига ҳамда Тошкент шаҳарларига автомобиллар қатнайди. Бу ердаги автомобиллар оқими бир суткада 10000 ва ундан кўпни ташкил қилади. Янгиқўрғон тумани “Водий мега транс” МЧЖ автотранспорт корхонасидаги автомобилларга хизмат кўрсатиш ишларини таҳлил қилганимизда, автомобилларни шиналарини таъмирлаш ва вулканизация, автомобилларни мойини алмаштириш, электр жиҳозларига хизмат кўрсташ устaxonалари фаолият кўрсатади, автомобилларни автокорхонада хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш учун бу ерда устaxonалар етарли даражада мавжуд эмас. Янгиқўрғон шаҳридаги “Водий мега транс” МЧЖни ишини таҳлил қилганимизда, автомобилларга хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш устaxonаси мавжуд бўлиб, бу устaxonалар анча эскириб қолган технологик жиҳозлар билан жиҳозланган. Автокорхонадаги устaxonаларни жиҳозланиши ва автомобил деталларини таъмирлаш технологиясини кўриб чиққанимизда, бу автокорхоналардаги хизмат кўрсатиш эски усулда экан, кўп ишлар қўлда бажарилади. Бундан ташқари бу автокорхонада кўпгина ишлар қўлда бажарилганлиги учун меҳнат унумдорлиги ва сифати паст. Меҳнат муҳофазаси ва санитария қоидаларига риоя қилинмайди, ишдаги касбий шикастланишлар миқдори нисбатан кўп. Ишчиларни ювиниши ва дам олиши учун шароитлар етарли эмас. Майда таъмирлашга кирган мижозлар учун кутиши учун шароит яратилмаган.

Юқоридагилардан келиб чиқиб диплом лойиҳаси мавзусини танлаб олишда биз Янгиқўрғон тумани “Водий мега транс” МЧЖда 90та Дамас автомобилларига автотранспорт корхонасини лойиҳалаш мақсад қилиб олдик ва қўйидагиларни ҳал этамиз.

- Янгиқўрғон шаҳарчасидан ўтаётган автомобиллар сонини аниқлаш;
- дастлабки маълумотлар;
- автомобилларга техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш бўйича ишлаб чиқариш дастурини ҳисоблаш
- йўловчи ташиш корхонасини техник хизмат кўрсатиш турлари ва жорий таъмир бўйича йиллик ва кунлик иш ҳажмини ҳисоби;
- ТХК ва ЖТ меҳнат ҳажмини ишларнинг тури ва бажарилиш жойи бўйича тақсимлаш
- ишлаб чиқариш ишчилар сонини ҳисоблаш;
- технологик жиҳозларни танлаш;
- устaxона майдонини ҳисоблаш;
- технологик харита тузиш;
- техник-иқтисодий кўрсаткичларни ҳисоблаш;
- автокорхонада меҳнатни ва атроф-муҳит муҳофазасини таҳлил қилиш ва чора тадбирлар ишлаб чиқиш;
- диплом лойиҳаси бўйича хулоса қилиш.

2. Автотранспорт корхонасини технологик ҳисоби

2.1. Дастлабки маълумотлар

Автотранспорт корхонасини технологик ҳисобини бажарисх усхун куйидаги дастлабки маълумотлар бўлисх лозим:

1. Автотранспорт корхонаси Мингбулоқ тумани Жамасхуй сҳахарсҳасидаги аҳолини тасҳисхга ва аҳоли автомобилларига хизмат кўрсатисх усхун мўлжалланган.

2. Автотранспорт корхонасидаги автомобиллар асосан ИИИ тоифали эксплуатация сҳароитларида исхлатилади.

3. Автотранспорт корхонасида 90 та автобуслар мавжуд бўлиб, улар эксплуатация босҳидан буён турлисҳа йўл босиб ўтисхган (2.1-жадвал).

2.1-жадвал. Автотранспорт корхонасидаги автомобилларни эксплуатация босҳидан буён босиб ўтган йўли бўйисх тақсимланисх

Т-р	Авто- биллар русуми	Автомобилларни эксплуатация босҳидан буён босиб ўтган йўли улусх								
		0,25- 0,50	0,50- 0,75	0,75- 1,0	1,0- 1,25	1,25- 1,50	1,5- 1,75	1,75- 2,0	2,0 ва юқори	Жам и
1	ДАМАС	30	25	15	10	10				90
		30	25	15	10	10				90

4. Ҳаракатдаги таркибни исх кунлари сони, $D_{\text{ий}}=365$ кун

5. Корхонадаги техник хизмат кўрсатисхни йиллик исх кунлари сони, $D_{\text{тй}}=305$ кун

6. Топсҳирикдаги вақт, $T_{\text{н}}=12$ соат

7. Автомобилларни ўртасҳа босиб ўтган йўли (2.2-жадвал)

2.2-жадвал. Автотранспорт корхонадаги автомобилларни ўртасҳа кунлик босиб ўтган йўли

Т-р	Автомобиллар русуми	Ўртасҳа босиб ўтган йўли, км
1	ДАМАС	200

2.1.1. Автмобилларга ТХК даврийлигини ва таъмирлар оралиғида босиб ўтиладиган йўл меъёрини тўғриласх

Исхлаб сҳиқарисх дастурини ҳисобласх усхун олдиндан автомобилнинг 1-ТХК, 2-ТХК ва МТ гасҳа босиб ўтадиган йўли миқдорини танласх ҳамда уларни берилган эксплуатация сҳароити усхун тўғриласх лозим. Кейинги ҳисобласх исхларини соддаласхтирисх усхун босиб ўтадиган йўл миқдорлари ўзаро ҳамда кунлик босиб ўтилган йўл миқдorigа каррали бўлисх лозим. 1-ТХК, 2-ТХК даврийлигини ва таъмирлар оралиғида босиб ўтиладиган йўл миқдори меъёрини тўғриласх куйидаги тартибда олиб борилади.

1. ТХК даврийликларини меъёрий қийматларини ҳамда таъмирлар оралиғида босиб ўтиладиган йўл меъёрини танласх

1-ТХК ва 2-ТХК даврийликларини меъёрий қийматлари ҳамда таъмирлар оралиғида босиб ўтиладиган йўлни меъёрий қийматлари «Низом» асосида танлаб олинади (2.3-жадвал).

2.3-жадвал.1-ТХК ва 2-ТХК даврийликлари ҳамда таъмирлар оралиғида босиб ўтган йўлни меъёрий қийматлари

Т-р	Автомобиллар русуми	1-ТХК дав- рийликларини меъёрий қиймати, км	2-ТХК дав- рийликларини меъёрий қиймати, км	МТ оралиғида босиб ўтиладиган йўлни меъёрий қиймати, минг км
1	ДАМАС	10000	20000	1000000

2. Техник хизмат кўрсатисҳ даврийликларини берилган сҳароит усҳун тўғрилисҳ

1-ТХК бўйисҳа $\ell_1 = L_1^H * K_1 * K_3 = 10000 * 0,8 * 0,9 = 7200$ км

2-ТХК бўйисҳа $\ell_2 = L_2^H * K_1 * K_3 = 20000 * 0,8 * 0,9 = 14400$ км

бу ерда K_1 - эксплуатация сҳароити тоифасини ҳисобга олувсҳи коэффициент;

K_3 –табийй-иклим сҳароитини ҳисобга олувсҳи коэффициент.

3. Таъмирлар оралиғида босиб ўтиладиган йўлни ўртасҳа қийматини аниқласҳ

Ҳисобласҳни соддаласҳтирисҳ мақсадида таъмирлар оралиғида босиб ўтиладиган йўлни ўртасҳа қийматини аниқласҳ 126-54/180

$$L_{\text{врт}} = \frac{A_{C_1} \cdot L_{T_1} + A_{C_2} \cdot L_{T_2} + \dots + A_{T_C} \cdot L_{T_C}}{A_C} = \frac{70 * 1000000 + 20 * 800000}{90} = 955556 \text{ км}$$

бу ерда $A_{C_1} \dots A_{C_i}$ –мукаммал таъмиргасҳа йўл босиб ўтган автомобилларни сони;

A_{C_i} -мукаммал таъмирдан ўтган автомобиллар сони;

$L_{T_1} \dots L_{T_i}$ –автомобилларни МТ гасҳа босиб ўтган йўли.

L_{C_i} -мукаммал таъмирланган автомобилларни босиб ўтган йўли, км.

Автотранспорт корхонасидаги ДАМАС автомобиллари мукаммал таъмирдан ўтмаганлиги сабабли МТ гасҳа босиб ўтган йўлни ўртасҳаси бўйисҳа ҳисобламаймиз

$$L_{C_i} = 0,8 L_T^M = 0,8 * 1000000 = 800000 \text{ км}$$

бу ерда L_T^M - автомобилнинг мукаммал таъмиргасҳа босиб ўтадиган йўлни меъёрий қиймати, км

4. Таъмирлар оралиғида босиб ўтиладиган йўл меъёрини тўғрилисҳ

$$\ell_T = L_{\text{врт}} * K_1 K_2 K_3 = 955556 * 0,8 * 0,9 * 0,9 = 619200 \text{ км}$$

бу ерда K_2 -ҳаракатдаги таркибни модификациясини ҳисобга олувсҳи коэффициент.

2.1.2. ТХК даврийликлари ва таъмирлар оралиғида босиб ўтиладиган йўлни тўғрилисҳ

а) 1-ТХК гасҳа босиб ўтилган йўл билан ўртасҳа кунлик босиб ўтилган йўл орасидаги карралилик

$$n_1 = \frac{\ell_1}{\ell_{\text{ук}}} = \frac{7200}{200} \approx 36$$

1-ТХК усхун каррали тўғриланган даврийлик

$$L_1 = \ell_{y.k} n_1 = 200 \cdot 36 = 7200 \text{ км}$$

СҲетланисҳ хатолиги

$$a_1 = \frac{L_1 - \ell_2}{\ell_1} \cdot 100\% = \frac{7200 - 7200}{7200} \cdot 100\% = 0\%$$

б) 2-ТХК ва 1-ТХК даврийликлари орасидаги карралилик

$$n_2 = \frac{\ell_2}{L_1} = \frac{14400}{7200} \approx 2$$

2-ТХК усхун каррали тўғриланган даврийлик

$$L_2 = L_1 \cdot n_2 = 7200 \cdot 2 = 14400 \text{ км}$$

СҲетланисҳ хатолиги

$$a_2 = \frac{L_2 - \ell_2}{\ell_2} \cdot 100\% = \frac{14400 - 14400}{14400} \cdot 100\% = 0\%$$

в) МТ оралиғида босиб ўтиладиган йўл ва 2-ТХК даврийлиги орасидаги карралилик

$$n_T = \frac{\ell_T}{L_2} = \frac{619200}{14400} \approx 43$$

Каррали тўғриланган МТ оралиғида босиб ўтиладиган йўл

$$L_T = L_2 \cdot n_T = 14400 \cdot 43 = 619200 \text{ км}$$

СҲетланисҳ хатолиги

$$a_T = \frac{L_T - \ell_T}{\ell_T} \cdot 100\% = \frac{662400 - 662400}{662400} \cdot 100\% = 0\%$$

2.1.3. Техник хизмат кўрсатисҳ ва таъмирласҳ исҳларини йиллик исҳлаб сҳикарисҳ дастурини ҳисобласҳ

Исҳлаб сҳикарисҳ дастурини ҳисобласҳда қуйидаги иккита методдан фойдаланисҳ мумкин:

- цикл усхун аналитик метод йиллик дастурини ҳисобласҳ билан;
- йиллик аналитик метод тенгламалари системаси исҳтирокида.

Техник хизмат кўрсатисҳ турлари (КХК, 1-ТХК, 2-ТХК ва МХК) ва МТ бўйисҳа исҳлаб сҳикарисҳ дастури асосан цикл методи билан қуйидагисҳа ҳисобланади:

1. Мукамал таъмир сони: $N_{\text{тц}} = \frac{L_T}{L_{\text{ц}}} = 1$, сҳунки бита циклни таъмирлар

оралиғида босиб ўтган йўл билан тенг деб қабул қиламиз, яъни $L_{\text{ц}} = L_T$

2-ТХК сони: $N_{2\text{ц}} = \frac{L_T}{L_2} - N_{\text{тц}} = \frac{619200}{14400} - 1 = 42$ та

1-ТХК сони: $N_{1\text{ц}} = \frac{L_T}{L_1} - (N_{\text{тц}} + N_{2\text{ц}}) = \frac{619200}{7200} - (1 + 42) = 43$ та

КХК сони: $N_{\text{кц}} = \frac{L_T}{L_{\text{y.k}}} = \frac{619200}{200} = 3096$ та

2. Автомобилнинг техник тайёргарлик ва исҳга сҳиқисҳ коэффициентларини аниқласҳ

а) циклдаги таъмир кунлари сонини аниқлаймиз

$$D_{TC} = N_{TC} \cdot D_{MT} + \frac{D_{TХК-ЖТ} \cdot L_T \cdot K_4'}{1000} = 1 \cdot 20 + \frac{0,3 \cdot 619200 \cdot 1,0}{1000} = 206 \text{ кун}$$

бу ерда D_{MT} -мукаммал таъмирда турисх кунлари;

$D_{TХК-ЖТ}$ – автомобилларни ТХК ва ЖТ да турисх давомийлиги;

K_4 - автомобилларни эксплуатация босхидан буён босиб ўтиган йўлга нисбатан ТХК ва ЖТ да турисх кунларини тўғриласх коэффициентни

$$K_4' = \frac{A_{C_1} \cdot K_{4_1}' + A_{C_2} \cdot K_{4_2}' + \dots + A_{C_n} \cdot K_{4_n}'}{A_C} = 1,0$$

Ҳисобланаётган автомобилларимиз мукаммал таъмир ресурсини ўтагани усхун $K_4' = 1,0$ қабул қиламиз.

Циклдаги мукаммал таъмир кунлари сони

$$D_{TC} = 305 \text{ кун}$$

б) циклдаги автомобилни эксплуатация кунлари сони

$$D_{ЭЦ} = \frac{L_T}{l_{УК}} = \frac{619200}{200} = 3096 \text{ кун}$$

Техник тайёргарлик коэффициенти

$$\alpha_T = \frac{D_{ЭЦ}}{D_{ЭЦ} + D_{TC}} = \frac{3096}{3096 + 305} = 0,91$$

Автомобилни исхга схиқисх коэффициенти

$$\alpha_{\text{ч}} = \frac{D_{III} \cdot \alpha_T}{D_K} = \frac{365 \cdot 0,91}{365} = 0,91$$

3. Автотранспорт корхонаси усхун бир йиллик ТХК лар сонини аниқласх

а) автомобилларни йиллик босиб ўтган йўли

$$L_{\text{Й}} = D_{III} \cdot \alpha_T \cdot l_{УК} = 365 \cdot 0,91 \cdot 200 = 66430 \text{ км}$$

б) циклдан йўлга ўтисх коэффициенти

$$\eta_{\text{Й}} = \frac{D_{III}}{D_{ЭЦ}} \cdot \alpha_T = \frac{365}{3096} \cdot 0,91 = 0,11$$

Автотранспорт корхонасини ТХК ва МТ бўйисха йиллик исхлаб схиқарисх дастури

МТ сони: $N_{TII} = N_{TC} \cdot \eta_{\text{Й}} \cdot A_C = 1 \cdot 0,11 \cdot 90 = 9,9$ та

2-ТХК сони $N_{2\text{Й}} = N_{2TC} \cdot \eta_{\text{Й}} \cdot A_C = 42 \cdot 0,11 \cdot 90 = 416$ та

1-ТХК сони: $N_{1\text{Й}} = N_{1TC} \cdot \eta_{\text{Й}} \cdot A_C = 43 \cdot 0,11 \cdot 90 = 426$ та

КХК сони: $N_{K\text{Й}} = N_{K\text{TC}} \cdot \eta_{\text{Й}} \cdot A_C = 3096 \cdot 0,11 \cdot 90 = 30650$ та

в) Йиллик биринчи ва иккинчи ташхислашлар сони:

$$N_{D-1\text{Й}} = 1,1N_{1\text{Й}} + N_{2\text{Й}} = 1,1 \cdot 426 + 416 = 885 \text{ та}$$

$$N_{D-2\text{Й}} = 1,2N_{2\text{Й}} = 1,2 \cdot 416 = 499 \text{ та}$$

2.1.4. Мехнат сарфи меъёри ва тўғриласх коэффициентларини танласх

Мехнат сарфи меъёри ва тўғриласх коэффициентлари автомобилларга техник хизмат кўрсатисх ва таъмирласх «Низом» нинг 2.2, 2.8, 2.9, 2.10, 2.12 жадвалларидан олинади ва 2.4 жадвалга киритилади.

2.4-жадвал. ТХК ва ЖТ мехнат сарфи меъёрлари ва тўғриласх коэффициентлари

Автомоби	ТХК	ТХК ва ЖТ	Коэффициентлар
----------	-----	-----------	----------------

лар русуми	турлари ва ЖТ	меҳнат сарфи меъёрлари, о.-с.	K ₁	K ₂	K ₃	K ₄	K ₅	K _м
ДАМАС	КХК	0,70						-
	1-ТХК	2,7						-
	2-ТХК	2,7						-
	ЖТ	1,04	1,2	1,0	1,1	1,0	1,15	0,35

2.1.5. ТХК ва ЖТ меҳнат сиғимларини берилган сҳароит усҳун тўғриласх

а) ТХК ни меҳнат сиғимини тўғриланган меъёрий микдори

$$t_{\text{КХ}} = t_{\text{КХ}}^{\text{н}} \cdot K_2 \cdot K_5 \cdot K_M = 0,70 \cdot 1,0 \cdot 1,15 \cdot 0,35 = 0,28 \text{ о.-с.}$$

б) 1-ТХК меҳнат сиғимини тўғриланган меъёрий микдори

$$t_1 = t_1^{\text{н}} \cdot K_2 \cdot K_5 = 2,7 \cdot 1,0 \cdot 1,15 = 3,1 \text{ о.-с.}$$

в) 2-ТХК меҳнат сиғимини тўғриланган меъёрий микдори

$$t_2 = t_2^{\text{н}} \cdot K_2 \cdot K_5 = 2,7 \cdot 1,0 \cdot 1,15 = 3,1 \text{ о.-с.}$$

г) ЖТ меҳнат сиғимини тўғриланган меъёрий микдори

$$t_{\text{ЖТ}} = t_{\text{ЖТ}}^{\text{н}} \cdot K_1 \cdot K_2 \cdot K_3 \cdot K_4 \cdot K_5 = 1,04 \cdot 1,2 \cdot 1,0 \cdot 1,1 \cdot 1,0 \cdot 1,15 = 1,6 \text{ о.-с.}$$

бу ерда K₁ – эксплуатация сҳароитини ҳисобга олувсҳи коэффициент;

K₂ – ТХК ва ЖТ меҳнат сиғимини ҳаракатланувсҳи таркиб модификациясини ҳисобга олувсҳи коэффициент;

$$K_4 = \frac{A_{C_1} \cdot K_{4_1} + A_{C_2} \cdot K_{4_2} + \dots + A_{C_n} \cdot K_{4_n}}{A_C} = (30 \cdot 0,7 + 25 \cdot 1,0 + 15 \cdot 1,3 + 20 \cdot 1,4) / 90 = 1,04$$

K₃ – ЖТ меҳнат сиғимини табиий иқлим сҳароити ва тасҳқи муҳит таъсирига нисбатан тўғриласх коэффициенти;

K₄ – ЖТ меҳнат сиғимини автомобилларнинг эксплуатация босҳидан буён босиб ўтган йўлини ҳисобга олувсҳи коэффициент;

K₅ – ТХК ва ЖТ меҳнат сиғимини автомобиллар сонига нисбатан тўғриласх коэффициент;

K_м – механизация даражасини ҳисобга олувсҳи коэффициент.

2.1.6. Автотранспорт корҳонаси йиллик исҳ ҳажми ҳисоби

а) КХК бўйисҳа йиллик исҳ ҳажми

$$T_{\text{КЙ}} = N_{\text{КЙ}} \cdot t_{\text{КХ}} = 30650 \cdot 0,28 = 8582 \text{ о.-с.}$$

б) 1-ТХК бўйисҳа йиллик исҳ ҳажми

$$T_{1\text{Й}} = N_{1\text{Й}} \cdot t_1 = 426 \cdot 3,1 = 1320,6 = 1321 \text{ о.-с.}$$

в) 2-ТХК бўйисҳа йиллик исҳ ҳажми

$$T_{2\text{Й}} = N_{2\text{Й}} \cdot t_2 = 416 \cdot 3,1 = 1289,6 = 1290 \text{ о.-с.}$$

г) ЖТ бўйисҳа йиллик исҳ ҳажми

$$T_{\text{ЖТЙ}} = \frac{L_{\text{Й}} \cdot A_C}{1000} \cdot t_{\text{ЖТ}} = \frac{66430 \cdot 90}{1000} \cdot 1,6 = 9565,92 = 9566 \text{ о.-с.}$$

2.1.7. Йиллик ёрдамсҳи исҳ ҳажминини ҳисобласх

Ёрдамсҳи исҳларнинг йиллик ҳажми АТК дағи ТХК ва ЖТ бўйисҳа йиллик исҳ ҳажмининг 20-30% ни тасҳкил этади. Майда АТК усҳун катта қийматлар ва катта АТК усҳун қийматлар қабул қилинади.

$$T_{\text{ёрд.й}} = (0,2 \dots 0,3) (T_{\text{КХЙ}} + T_{1\text{Й}} + T_{2\text{Й}} + T_{\text{ЖТЙ}}) = 0,2 (8582 + 1321 + 1290 + 9566) = 0,25 \cdot 20759 = 5189,5 = 5190 \text{ о.-с.}$$

АТКда ёрдамсҳи исҳлар иккига бўлинади:

-АТКни ўзига хизмат кўрсатисх исхлари;

-хўжалик исхлари.

а) АТК ни ўзига хизмат кўрсатисх исхларининг йиллик хажми.

$$T_{\text{уз.х.й}} = T_{\text{ёрдй}} * D_{\text{йзх}} = 5190 * 0,5 = 2595 \quad \text{о-с}$$

бу ерда: $d_{\text{х.у}} = 0.4 \dots 0.5$ АТКдаги ўзига хизмат кўрсатисх исхларининг улусхи (12).

б) Хўжалик исхларининг йиллик исх хажми.

$$T_{\text{хий}} = T_{\text{ёрдй}} * D_{\text{х}} = 5190 * 0,5 = 2595 \quad \text{о-с}$$

бу ерда: $d_{\text{ху}} = 0.5 \dots 0.6$ -хўжалик исхларининг улусхи.

Катта АТКларда ўзига хизмат қилисх исхларини босх механика бўлимининг исхсхлари бажаради. Ёрдамсхи исхларни исх турлари бўйисха тақсимоти 2.5- жадвалда келтирилган.

2.5- жадвал.АТКда ўз-ўзига хизмат кўрсатисх исхларини турлари бўйисха тақсимоти

№	Исх турлари	Фоиз	Одам - соат
1	Электромеханик	25	649
2	Механик	10	259
3	Сҳилангарлик	16	415
4	Темирсхилик	2	52
5	Пайвандласх	4	104
6	Тунукасослик	4	104
7	Мисгарлик	1	26
8	Кувур О`тказисх	22	571
9	Қурилисх-та`мирласх ва дурадгорлик	10	259
10	Дурадгорлик	6	156
	Жами:	100	2595

2.6-жадвал. АТК да хўжалик исхлари тақсимоти

№	Исх турлари	Фоиз	Одам-соат
1	Транспорт	14	363
2	Автомобилларни кўсхирисх	40	1038
3	Моддий буюмларни қабул қилисх, сақласх, тарқатисх	14	363
4	АТК худуди ва хоналарни тозаласх	32	831
	Жами:	100	2595

2.2. ТХК ва ЖТ меҳнат хажмини исхларнинг тури ва бажарилисх жойи бўйисха тақсимласх.

КХ ва 1-ТХК йиллик исх хажмининг тақсимоти жадвал сҳаклида берилади.

2.7-жадвал.Кундалик хизмат исхларининг турига қараб тақсимоти (% да)

Исх турлари	Енгил автомобиллари	
	%	о.-с.
Тозаласх	30	2575
Ювисх	55	4720
Артит	15	1287
Жами	100	8582

2.8-жадвал.1-ТХК исхининг турлари бўйисха тақсимоти, фоизда (%)

Исҳ турлари	Фоизда	одам-соатда
Диагностика	12	159
Қотириш	45	594
Созлас	10	132
Мойлас	20	264
Электротехник	5	66
Та`минот тизими	3	40
Сҳина	5	66
Жами:	100	1321

2-ТХК ва ЖТ исҳ ҳажмининг тақсимласҳда (2.9 ва 2.10-жадвал) постларда ва устахоналарда бажариладиган исҳлар ҳажми йиғинди сҳаклида кўсатилади.

2.9-жадвал.2-ТХК ва МХ исҳининг турлари ва бажарилиш жойи бўйисҳа тақсимои

Исҳ турлари	Фоиз	одам-соат
Диагностика	10	129
Қотириш	37	477
Созлас	9	116
Мойлас	9	116
Электротехник	3	39
Аккумулятор	2	26
Та`минот тизими	2	26
Сҳина	1	13
Кузов	18	232
Жами:	91	1174
Устахона исҳлари		
Электротехник	3	38
Аккумулятор	2	26
Та`минот тизими	2	26
Сҳина	2	26
Жами:	9	117
Умумий	100	1290

2.10-жадвал. Жорий та`мирласҳ исҳининг турлари ва бажарилиш бўйисҳа тақсимои. %

Исҳ турлари	Фоиз	одам-соат
Постда бажариладиган исҳлар		
Диагностика	2	191
Созлас	4	382
Ажратисҳ - йиғисҳ	45	4305
Жами:	51	4878
Устахонада бажариладиган исҳлар		
Агрегат	14	1339
Сҳиланган-механик	10	957
Электротехник	5	478
Аккумулятор	1	96
Та`минот тизими	2	191
Сҳина	2	191
Камера ямас	1	96

Темирсҳилик	2	191
Мисгарлик	2	191
Пайвандласх	1	96
Туноказозлик	1	96
Арматура-кузов	4	383
Дурадгорлик	-	-
Қопламасҳилик	3	287
Таксометр ва радио тузатисх	1	96
Жами:	49	4688
Ҳаммаси	100	9566

Диагностика исҳларининг йиллик меҳнат ажми 1-ТХК, 2-ТХК, МХ ва ЖТ меҳнат ҳажмларининг улусҳи кўринисҳида аниқланади.

$$T_{\text{й.ид}} = T_{\text{йи}} \partial_1, \text{ о-с}$$

бу ерда: $T_{\text{йи}}$ -исх турлари бўйисҳа йиллик меҳнат ҳажми;

∂_1 -исх турларига тўғри келувсҳи диагностика исҳларининг улусҳи.

∂_1 нинг қийматлари исх турлари бўйисҳа тақсимласх жадвалларидан олинади (2.8, 2.9 ва 2.10 - жадваллар).

ТХК ва ЖТ бўйисҳа диагностика исҳларининг меҳнат ҳажми ҳисобланади ва диагностика турлари бўйисҳа тақсимланади .

2.11-жадвал. Диагностика исҳлари ҳажмини аниқласх

№	ТХК ва исх турлари	Постда бажариладиган исх ҳажми, о-с		Диагностикасииз исх ҳажми
		Йиллик исх ҳажми, о-с	Диасҳостика исҳлари ҳажми	
1	1-ТХК	1321	159	1162
2	2-ТХК	1174	129	1045
3	ЖТ	4878	191	4687
	Жами:		479	

2.12-жадвал.Диагностика исҳларини исх турлари бўйисҳа тақсимласх

№	Исх турлари	Ҳоиз	Одам-соат
И	1-Д	50-60	240
2	2-Д	40-50	239
3	Жами:	100	479

2.3. Исҳлаб-сҳиқарисх исҳсҳлари сонини ҳисобласх.

Постлардаги, устаҳоналардаги ва бўлинмалардаги исҳларни бажарисх усҳун исҳлаб-сҳиқарисх исҳсҳларининг технологик зарур миқдори ($\Pi_{\text{т}}$) қуйидагисҳа аниқланади:

$$P_m = \frac{T_{\text{йи}}}{\Phi_n}, \text{ одам}$$

бу ерда: Φ_n -бир йиллик номинал вақт фонди, соат.

Исҳсҳларнинг технологик зарур миқдори ТХК ва ЖТ бўйисҳа кунлик исҳлаб сҳиқарисх дастурини бажарисҳни та`минлайди. Φ_n нинг қиймати нормал меҳнат сҳароитига эга бўлган исҳлаб сҳиқарисх сҳароити усҳун-2070 соат, зарарли сҳароитга эга бўлган исҳлаб сҳиқарисх усҳун 1830 соат қабул қилинади.

Исҳсҳларнинг сҳтатли миқдори ($\Pi_{\text{ш}}$) қуйидагисҳа аниқланади:

$$P_{\text{ш}} = \frac{T_{\text{ш}}}{\Phi_{\text{ш}}}, \text{ одам}$$

бу ерда: $\Phi_{\text{ш}}$ -бир йиллик ҳақиқий вақт фонди, соат.

Исҳсҳиларнинг сҳтатли миқдори ТХК ва ЖТ бўйисҳа йиллик исҳлаб сҳиқарисҳ дастурини (йиллик исҳ хажмини) бажарисҳни та`минлайди. Исҳсҳилар сонини аниқласҳда ҳисобласҳ исҳлари жадвал (9-илова) кўринисҳида берилади. Агар исҳсҳиларни ҳисобий сони каср ёки бирга яқин бўлса, технологик ўхсҳасҳ исҳларни бирласҳтирилиб яхлитланади. ТХК ва ЖТ минтақаларини ҳисоблаётганда зарур исҳсҳилар сони қуйидагисҳа аниқланади:

$$P_{\text{з}} = \frac{T_{\text{ш}}}{\Phi_{\text{ш}}}, \text{ одам}$$

бу ерда: $\Phi_{\text{ш}}$ -исҳсҳи ўрнининг бир йиллик вақт фонди, соат.

Исҳсҳи ўрнини вақт фонди ($\Phi_{\text{ш}}$) қуйидаги формула билан аниқланади:

$$\Phi_{\text{ш}} = D_{\text{ш}} \cdot a \cdot t, \text{ соат}$$

бу ерда: а - алмасҳинисҳ давомийлиги, соат; т-алмасҳинисҳлар сони.

2.13-жадвал. Исҳлаб сҳиқарисҳ исҳсҳилари сонини аниқласҳ

№	Минтақа ёки устаҳона	Йиллик исҳ хажми, $T_{\text{ш}}$, о-с	Номинал вақт фонди, $\Phi_{\text{ш}}$, соат	Ҳисобий технологик исҳсҳи сони, $P_{\text{т}}$	Қ/қилинган исҳсҳи сони, $P_{\text{т}}$	Сҳтатли вақт фонди, $\Phi_{\text{ш}}$, соат	Қ/қилинган сҳтатли исҳсҳи сони, $P_{\text{ш}}$
1	2	3	4	5	6	7	8
И	Минтақалар	(Постда бажариладиган исҳлар)					
1.1	КХК	8582	2070	4,15	4	1840	5
1.2	1-ТХК	1162	2070	0,56	1	1840	2
1.3	2-ТХК	1045	2070	0,50		1840	
1.4	1Д	239,5	2070	0,12	1	1840	1
1.5	2-Д	239,5	2070	0,12		1840	
1.6	ЖТ	4687	2070	2,26	2	1840	2
	Жами:	15955			8		10
2	Устаҳоналар	(устаҳонада бажариладиган исҳлар)					
2.1	Агрегат	1339	2070	0,65	1	1840	1
2.2	Сҳиланган-механик	1631	2070	0,78		1840	
2.3	Электротехника	582	2070	0,28	1	1840	1
2.4	Аккумулятор	132	1830	0,07		1610	
2.5	Та`минот тизими	217	2070	0,10		1820	
2.6	Сҳина ва вулканизация	313	2070	0,15		1820	
2.7	Иссиқлик устаҳоналари (пайвандласҳ, тунукасослик, темирсҳилик, мисгарлик)	1686	2070	0,81	1	1820	1
	Жами			2,84	3		3
3	Ёрдамсҳи исҳлар						
3.1	Электро механик	745	2070	0,36	1	1840	1
3.2	Қувур ўтказисҳ	571	2070	0,32		1840	

3.3	Қурилиш тузатисх	415	2070	0,15		1840	
	Жами:	1731		0,83	1		1
	Ҳаммаси				13		14

2.4. КХ, ТХК, ЖТ ва диагностика минтақалари усхун постлар ва тизимлар сонини ҳисобласх.

Исхлаб схиқарсхи майдонининг автомобил эгаллаган қисми пост деб аталади. Постлар исхсхи, ёрдамсхи ва «подпор» постларга бўлинади. Исхсхи постларда ТХК, ЖТ ва диагностика исхларининг цхнологик жараёнининг айрим операциялари ёки асосий элементлари бажарилади, схунинг усхун исхсхи постлар керакли жихозлар, мослама ва асбоблар билан жихозланади. Ёрдамсхи постларда тайёргарлик исхлари ҳамда исхсхи постларда бажарилиб улгурилмаган исхлар бажарилади.

Подпор постларда ТХК исхларини оқим усулида тасхкил қилиниб, автомобилларни иситисх усхун, бажариладиган исх хажмини исхласх усхун ва ТХК да схамол хосил бўлисхини олдини олисх усхун хизмат қилади. ТХК ва ЖТ исхларини деярли 60% хажми постларда бажарилади.

Схунинг усхун лойиҳаласх технологияси жараёнида бу босқисх алоҳида аҳамиятга эга. Схундай қилиб, постлар сони кейинсхалик корхонанинг хажмий режаласхтирисх есхимини танласхда асосий кўрсаткисхлардан бири ҳисобланади. Постлар сони бажариладиган исхларни меҳнат хажмига ва дастурига, ТХК ва ЖТ тасхкил этисх усулига, исхлаб схиқарисх минтақаларини таркибига боғлиқдир.

2.4.1. Кундалик хизмат кўрсатисх (КХ) минтақасини постлар ва тизимлар сонини ҳисобласх.

- а) КХК минтақасини вазифаси ва бажариладиган исхлар тавсифи.
б) Дастлабки ма`лумотлар.

Минтақанинг исх тартиби				Ҳисобланган меҳнат хажми	Кунлик дастури	
$D_{ий}$	$D_{тй}$	а, с	м	$T_{КХ}, о-с$	$N_{КХК}$	$T_{КХК}, о-с$
365	305	7	1	0,28	84	23,52

КХК исхлари ўз исхига автомобилларни тозаласх, ювисх, артисх (қуритисх) исхларини қамраб олади. КХК исхлари кунлик дастурига ва КХ нинг ҳисобланган меҳнат хажмига кўра, махсусласхтирилган ёки оқим усулидаги постларда бажарилисхи мумкин.

Тозаласх исхларининг кунлик меҳнат сарфи:

$$T_{КХК}^T = T_{КХК} \cdot \partial_T = 23,52 \cdot 0,30 = 7,06 \text{ о-с}$$

бу ерда: ∂_T -ни қиймати 3-иловадан олинади.

∂_T қ (0,3...0,45) - тозаласх исхларини улусхи.

Автомобилларни тозаласх билан банд бўладиган керакли исхсхилар сони:

$$P_3 = \frac{T_{КХК}^T}{m \cdot a} = 7,06 / (1 \cdot 7) = 1,01 = 1 \text{ одам}$$

Тозаласх постларининг сони:

$$X_T = \frac{T_{КХК}^T \cdot \varphi}{a \cdot m \cdot k_{\phi} \cdot P_{урм}} = 7,06 \cdot 1,2 / (7 \cdot 1 \cdot 0,8 \cdot 1) = 1,51 = 2 \text{ та}$$

бу ерда: $P_{инм}$ -битта тозаласх постига тўғри келувсхи ўртасха исхсхилар сони (1-2 одам);

K_{ϕ} -исхсхи вақтидан фойдаланисх коэффициенти;

φ - автомобилларни тозаласх постига кирисх нотекслигини ҳисобга олувсхи коэффициент, $\varphi=1,1...1,2$

Ювисх исхларларининг кунлик меҳнат сарфи:

$$T_{\text{кхк}}^{\text{о}} = T_{\text{кхк}} \cdot \partial_{\text{ю}} = 23,52 \cdot 0,55 = 12,94 \text{ о-с}$$

бу ерда: $\partial_{\text{ю}}$ - ювисх исхларининг улусхи;

$\partial_{\text{ю}}$ -нинг қиймати ювисх исхларини тақсимот жадвалидан олинади.

Ювисх постларининг сони:

$$X_T = \frac{T_{\text{кхк}}^{\text{о}} \cdot \varphi}{a \cdot m \cdot k_{\text{ф}} \cdot P_{\text{урт}}} = 12,94 \cdot 1,2 / (7 \cdot 1 \cdot 0,9 \cdot 3) = 1 \text{ та}$$

2.4.2. 1-ТХК минтақасининг постлар ва тизимлар сонини ҳисобласх.

а) 1-ТХК минтақасининг вазифаси ва бажариладиган исхлар тавсифи.

б) Дастлабки ма`лумотлар.

Минтақанинг исх тартиби			Ҳисобланг меҳнат сиғими	Кунлик дастур	
Д _{тй} , кун	а, с	м	Т ₁ , о-с	Н _{1к}	Т _{1к} , о-с
305	7	1	3,1	2	6,2

1-ТХК даги диагностикасиз кунлик исх хажми:

$$T_{1к-д} = T_{\text{й-д}} / D_{\text{тй}} = 1321 / 305 = 4,33 \text{ о-с}$$

Бир алмасхинисхдаги исхсхиларни лозим бўлган сони:

$$P_3 = \frac{T_{1к-д}}{a \cdot m} = 4,33 / (7 \cdot 1) = 0,62 = 1 \text{ одам}$$

Хизмат кўрсатувсхи постларнинг умумий сони:

$$X_1 = \frac{T_{1к-д}}{a \cdot m \cdot P_{\text{урт}}} = 4,33 / (7 \cdot 1 \cdot 1) = 1 \text{ та}$$

бу ерда: $P_{\text{урт}}$ - 1 – ТХК да битта постга тўғри келувсхи ўртасха исхсхилар сони

2.4.3. 2-ТХК минтақасининг постлар сонини ва тизимлар сонини ҳисобласх.

а) 2-ТХК минтақасининг вазифаси ва бажариладиган исхлар тавсифи.

б) Дастлабки ма`лумотлар.

2-ТХК минтақасининг исх тартиби			Ҳисобланган меҳнат сиғими	Исхлаб схиқрисх дастури			Вақт фонди
Д _{тй} , кун	а, соат	м	Т ₂ , о-с	Н _{2к}	Т _{2й} о-с	Т _{2й-д} о-с	Ф _н соат
305	7	1	3,1	1	1174	1045	2070

2-ТХК нинг умумий постлар сони:

$$X_2 = \frac{T_{2у-д}}{\Phi_n \cdot m \cdot P_{\text{урт}} \cdot K_{\text{ф}}} = 1045 / (2070 \cdot 1 \cdot 1 \cdot 0,85) = 0,59 = 1 \text{ та}$$

бу ерда: $K_{\text{ф}}$ - исхсхи вақтдан фойдаланисх коэффициенти; $K_{\text{ф}} = 0,85...0,9$

2-ТХК даги постлар сони кунлик хизмат кўрсатисхлар сони тенг ёки каррали бўлисхи керак.

$$P_{\text{урт}} = 4...6 \text{ одам}$$

1-ТХК ва 2-ТХК постлари сонини 1 та қабул қиламиз.

2.4.4. Жорий та`мирласх минтақаси постлари сонини ҳисоби

а) ЖТ минтақасининг вазифаси ва бажариладиган исҳлар тавсифи.

ЖТ миитақасида автомобилларни исҳласх қобиятини та`минласх мақсадида, айрим деталларни қайта тикласх ёки алмасхтирисх исҳлари бажарилади.

б) Дастлабки ма`лумотлар.

Минтақанинг исҳ тартиби		Исҳлаб сҳиқарисх дастури (постда бажариладиган)		Тақсимот улусҳи
$\Phi_{и}$	м	$T_{жтй. о-с}^{п}$	$T_{жтй-д. о-с}^{п}$	γ
2070	1	4878	4687	1,2-1,5

ЖТ постлар сонини ҳисобласхнинг асосий хусусиятлари бўлиб, постларга автомобилларнинг кирисх нотекислигини ($\varphi=1.2-1.5$), ЖТ постларида бир вақтда исҳлайдиган исҳсҳилар сонини камлиги ($P_{урт}=1-2$, одам), исҳсҳи вақтининг сезиларли йўқотилисҳи ($K_4=0,75\div 0,90$) ҳисобланади.

ЖТ исҳларини алмасхинисҳлар орасида тенг тақсимланганда постлар сони:

$$X_{жт} = \frac{T_{жтй-о}^p \varphi}{\Phi_{и} P_{урт} K_f} = 4878 * 1,4 / (2070 * 1 * 2 * 0,85) = 1,94 = 2 \text{ та}$$

2.5. Диагностика минтақасининг постлари сонини ҳисоби

а) Диагностика митақасининг вазифаси ва бажариладиган исҳлар тавсифи.

Диагностика постлари сонини «Автомобил транспорти ҳаракатланувсҳи таркибини диагностикаси бҳйисҳа қўлланма» дан танласх ёки ҳисобласх йўли билан аниқласх мумкин.

б) Дастлабки ма`лумотлар.

Минтақанинг исҳ тартиби		Исҳлаб сҳиқарисх дастури	
$\Phi_{и}$	м	$T_{д-1й, о-с}$	$T_{д-2, о-с}$
2070	1	240	239

в) Диагностика постлар сонини аниқласх

1-Д ва 2-Д постлари сони: $X_{о-1, о-2} = \frac{T_{о-1й}}{\Phi_{и} \cdot P_{урт} \cdot K_{ф}} = 240 / (2070 * 1 * 0,65) = 0,18 \text{ та}$

$T_{д-1й}$, $T_{д-2й}$ - қийматлар (8) ва (9) - иловалардан олинади. $K_{ф}$ -нинг қиймати 0,6-0,75 гасҳа қабул қилинади. $P_{урт}=1-2$ одам қабул қилинади.

Диагностика исҳлари Д-1 ва Д-2 жорий та`мирласх ва ТХК постларида о`тказилади.

3.Ташкилий қисм

Ташкилий қисмда авторанспорт корхонасида технологик жараёнларни ташкил этиш усуллари, автомобилларга техник хизмат кўрсатиш ишлари келтирилган ҳамда хизмат кўрсатувчи ишчи ва ёрдамчи постлар, минтакалар, устахоналар, омборхона ва ёрдамчи хоналар майдони аниқланган.

3.1. АТК да технологик жараёнларни ташкил этиш.

Ушбу ташкил этилаётган автотранспорт корхонаси Янгиқўрғон туманининг «Водий мега транс» да Дамас енгил автомобиллари учун ташкил этилиши кўзда тутилган. АТК даги автомобиллар тумандаги аҳолига йўловчи ташиш бўйича хизмат кўрсатади.

АТК нинг бир йиллик иш кунлари 365 кун, яъни ҳафтада 7 кун. Иш вақти кунига 10,2 соатни ташкил этади. Йиллик иш ҳажми 58116,696 о-с ни ташкил этади, уни 34 та И- ИИ - ИИИ тоифали технологик ишчилар бажаради.

Техник хизмат кўрсатишдаги технологик ишлар умумий постлар услубида ташкил этилади. Ишлар 2 та ишчи постларда ташкил этилади. Хар бир постда алохида ишлар бажарилади.

Биринчи пост –1-ТХК хизмат кўрсатишга ихтисослашган.

Иккинчи пост –2-ТХК хизмат кўрсатишга ихтисослашган.

Постларда ташхислаш, сошлаш, котириш, мойлаш ишлари бажарилади, ҳамда постлар вазифасидан келиб чикиб зарур технологик жихозлар билан жихозланади.

ЖТ да бажариладиган ишларни 49 % постларда ва 51 % эса устахонада бажирилади. Постларда бажариладиган ишлар 9 та махсуслашган постлар ташкил этилади. Устахонада бажариладиган ишларга қисмларга ажратиш ва йиғиш, таъмирлаш, деталларни алмаштириш, синаш ва ўрнатиш ишлари киради. Шунингдек устахонада постда бажариб бўлмайдиган баъзи мураккаб ишлар бажарилиши мумкин.

КХК ишлари АТК да 2 та тозалаш постларида ва битта оқимли тизимда ташкил этилади. Ювиш ишлари механизациялашган усулда ташкил этилади.

3.2. Технологик жихозлар танлаш

Технологик жихозларга турғун ва кўчма станоклар, стандлар, приборлар, мосламалар ва ишлаб чиқариш инвентарлари ҳамда АТК ни ишлаб чиқариш жараёнини таъминловчи жихозлар киради.

Технологик жихозлар ишлаб чиқариш вазифасига кўра асосий жихозларга (станокли, демонтаж-монтаж ва бошқа), йиғма, кўтариб-текширувчи ва кўтариб-ташувчи, умумий вазифали ва омбор жихозларига бўлинади.

Жихозлар танлашда «Технологик жихозлар ва махсус асбоблар рўйхати» маълумотномасидан ва каталоглардан фойдаланилади. Танланган технологик жихозлар жадвал кўринишида келтирилади.

Тозалаш ювиш ишлари учун тавсия этилган жихозлар рўйхати

3.1- жадвал

т/р	Жихоз номи	Тури, русими	Сони
1	Енгил автомобилларни ювиш ва қуриш курилмаси	Г -100, «Делта» (Венгрия)	1
2	Ювиш курилмаси (шлангли)	М-125 (Россия)	1
3	Автомобил агрегатларини ювиш учун юкори босимли ювиш курилмаси (шлангли, бугли)	Ауто Бритиц (3500) (Венгрия)	
4	Бир плунжерли гидравлик кутаргич	П-104(Россия)	1
5	Саноат чанг юткич	«Торнадо»	1

	(Венгрия)	
--	-----------	--

Диагностикалаш ишлари учун тавсия этилган жихозлар

3.2 – жадвал

т/р	Жихоз номи	Тури, русими	Сони
1	Енгил автомобилларни олдинги ғилдиракларини урнатиш бурчак ларини текшириш ва созлаш учун электрооптик стенд	СДД-2,5 (Польша)	1
2	Енгил автомобилларни ғилдиракларини динамик мувозанатлаш стенди (ғилдиракни ечмасдан)	Афит (Венгрия)	1
3	Енгил автомобилларни тормозини текшириш стенди	7518 (Чехия)	1
4	Ёндириш приборларини ва электр жихозларни текшириш стенди	Э-205	1
5	Фараларни урнатилишини текшириш стенди	«Новатер» (Германия)	1
6	Газоанализатор	«Элкан–Ш-105» (Венгрия)	1
7	Приборлар мажмуаси	К-427, К-179, К-69М, К-402	1

ТХК ва ЖТ ишлари учун тавсия этилган жихозлар

3.3 - жадвал

т/р	Жихоз номи	Тури, русими	Сони
1	Икки таянчли электромеханик кўтаргич	ЦЕ-203 (Венгрия)	8
2	Гидравлик кўчма кран	П-209 (Россия)	2
3	Гидравлик домкрат	444 М (Россия)	2
4	Приборлар комплекти	«Элкан–Ш-102» (Венгрия)	1
5	Автомобилни мой билан тўлдириш ва мойлаш учун марказлашган қурилма	«Аурос» (Венгрия)	1
6	Мой тарқатиш баки (кўчма)	133 М (Россия)	1
7	Тормоз суюклиги учун бак	326(Россия)	2
8	Ишлатилган мойларни йиғиш учун телескопик қабул қилувчи	ЦО-80 (Польша)	1
9	Хаво учун ўзи йиғиладиган шлангли барабан	352 М (Россия)	4
10	Енгил автомобиллар учун созланувчи таянч	П-703 (Россия)	8
11	Чилангар аравачаси	Т-54005	8

Агрегат-механика устахонаси учун тавсия этилган жихозлар

3.4 - жадвал

т/р	Жихоз номи	Тури, русими	Сони
1	Деталларни Буг билан ювиш курилмаси	196	1
2	Кетинги кўприкни редукторини ечиш, йиғиш станди	P-277	1
3	Кетинги кўприкни ечиш, йиғиш станди	P-292	1
4	Рул механизмини таъмирлаш станди	P-704	1
5	Узатмалар кутисини ечиш ва йиғиш станди	P-278	1
6	Двигателни ечиш ва йиғиш станди	P-297	1
7	Илашиш муфтасини ечиш ва йиғиш станди	P-297	1
8	Клапанларни жилвирлаш станди	P-298	1
9	Двигател клапанини уяларни жилвирлаш прибори	2447	1
10	Клапанларни прижиркалаш учун дрел	2213	1
11	Токорлик винт киркувчи станок	16-16-30	1
12	Гидравлик пресс (ИОТС)	2135-1м	1
13	Фрикцион накладкаларни кадаш учун пневматик пресс	P-304	1
14	Пармалаш станоги	РС – 12А	1
15	Чилангарлик верстаги	070-03	8
16	Асбоблар учун сандик	0125н -9935	2

Шина устахонаси учун тавсия этилган жихозлар

3.5-жадвал

т/р	Жихоз номи	Тури, русими	Сони
1	Шиналарни ечиш ва йиғиш станди	Пг-16	1
2	Электровулканизатор	6134	1
3	Йўниш станоги	332-б	1
4	Камера ёки шиналарни таъмирлаш верстаги	Ош-1457	1
5	Камерани текшириш ваннаси	P - 908	1
6	Камералар учун илгич	Ш -6111	1
7	Гилдиракларни саклаш учун тахмон	Н7-70	1
8	Гараж домкрати	П-302	1
9	Енгил автомобиллар учун созланувчи таянч	П -703	4

Аккумулятор устахонаси учун тавсия этилган жихозлар

3.6-жадвал

т/р	Жихоз номи	Тури, русими	Сони
1	Аккумулятор батареяларини тезкор зарядлаш курилмаси	ПС-1 (Польша)	1
2	Электродистиллятор	Д1-734	1
3	Аккумулятор батареяларига хизмат кўрсатиш асбоблари комплекти	Э-401	1
4	Верстак	5103	1
5	Аккумулятор батареяларининг зарядлаш шкафи	Э-409	1
6	Электролит тайёрлаш ва тукиш ваннаси	М-301	1
7	Аравача	6031.069 тип 12	1

Электр жихозлари ва приборларини таъмирлаш устахонаси учун тавсия этилган жихозлар

3.7–жадвал

т/р	Жихоз номи	Тури, русими	Сони
1	Электр жихозларни текшириш-синаш стенди	Элкон	1
2	Генератор якорони ва статорини текшириш прибори	Э-236	1
3	Рейкали пресс	918	1
4	Икки тарафламали жилвирлаш станогги	НС-12А	1
5	Ёндириш тизимини приборларни текшириш стенди	СПЗ-8М	1
6	Электр жихозларини таъмирлаш асбоб ускуналари комплекти	И-111	1
7	Генератор якорони ва статори коллекторларини йуниш ва пластинкалар орасидаги изоляцияни фрезерлаш станогги	Р-105	1
8	Кучма верстак	МВА-1	2

Таъминлаш тизими аппаратураларини таъмирлаш устахонаси учун тавсия этилган жихозлар

3.8 - жадвал

т/р	Жихоз номи	Тури, русими	Сони
1	Ёнилги насосини текшириш прибори	5776	1
2	Ёнилги аппаратураларини чилангарлари учун асбоблар комплекти	И-102	1
3	Жихозлар учун таглик	5143	1
4	Каватли тохмон	31-07	1
5	Кўчма верстак	МВА-1	1
6	Цилиндр – поршен гурухи деталарини ҳолатини аниқловчи прибор	К-69 М	1
7	Компрессор	179	1

Кузов, пайвандлаш, мисгарлик ва қопламачилик устахоналари учун тавсия
этилган жихозлар

3.9 - жадвал

т/р	Жихоз номи	Тури, русими	Сони
1	Электромеханик ағдаргич	П-129	1
2	Икки томонлама жилвирлаш станогии	336	1
3	Бир постли пайвандлаш трансформатори	СТШ-300	1
4	Кузовни тугрилаш ва таъмирлаш станди	Р -612м	1
5	Занглашга қарши қоплама сепувчи қурилма	Аурос	1
6	Радиаторни текшириш ва таъмирлаш станди	К -173	1
7	Бензобак ва радиаторлар учун стеллаж	5121	2
8	Бензобакни ювиш ваннаси	2233	1
9	Газли пайвандлаш столи	7547	1
10	Тикиш машинаси	23А	1
11	Қопламачилик дастгохи	НЭ-70	1
12	Ўриндикларни коплаш станди	2386	1
13	Кузов ва тукасоzлик ишлари верстаги	Кисто -1	1
14	Кузовни жилдириш учун арава	ИЭ-70	1

3.3. Ишлаб чикариш майдонларини ҳисоби

1. Техник хизмат курсатиш ва жорий таъмирлаш минтакасининг майдони.
Техник хизмат курсатиш ва жорий таъмир минтакалари майдони ҳисоблаш ва
чизма усулида аниқланади.

Ҳисоблаш усулида минтака майдони қуйидагича аниқланади:

$$\Phi_{\text{ТХ-ЖТ}} = \phi_a \times X_p \times K_3, \text{ м}^2$$

Бу ерда: ϕ_a – автомобилни габарит бўйича эгаллаган майдони, м^2 ;

X_p – ишчи постлар сони;

K_3 – зичлик коэффиценти, $K_3 = 4,5 \dots 5$.

Зичлик коэффиценти қиймати бинодаги ишчи жойлари ва жихозларнинг
ўрнашишига боғлиқдир.

КХК минтакасини майдони

$$\Phi_{\text{КХК}} = 4,522 \times 2 \times 5 = 45 \approx 54 \text{ м}^2$$

1-ТХК минтакасини майдони

$$\Phi_{\text{ТХ-1}} = 4,522 \times 1 \times 5 = 22,6 \approx 24 \text{ м}^2$$

2-ТХК минтакасини майдони

$$\Phi_{\text{ТХ-2}} = 4,522 \times 1 \times 5 = 22,6 \approx 24 \text{ м}^2$$

ЖТ минтакасини майдони

$$\Phi_{\text{ЖТ}} = 4,522 \times 9 \times 5 = 203 \approx 216 \text{ м}^2$$

Диагностика минтакасини майдони

$$\Phi_{\text{Т}} = 4,522 \times 1 \times 5 = 22,6 \approx 24 \text{ м}^2$$

1. Ишлаб чиқариш устахоналарини майдони.

Хар бир ишчига тўғри келувчи майдон бўйича

$$\Phi_y = \phi_1 + \phi_2 (P_{\text{Т}} - 1), \text{ м}^2$$

Бу ерда: ϕ_1, ϕ_2 – биринчи ва кейинги ишчилар учун ажратилган солиштирма
майдон;

$P_{\text{Т}}$ – алмашинувлардаги технологик харур ишчиларни энг катта сони.

Ишлаб чиқариш устахоналарини майдони

3.10-жадвал

№	Устахоналар	Майдон, м ²		Технологик зарур ишчилар сони, Р _т	Устахона майдони, Ф _у , м ²	Кабул килинган майдон, Ф _у , м ²
		Биринчи ишчи учун, ф ₁	Хар бир кейинги ишчи учун, ф ₂			
1	Агрегатларни таъмирлаш	22	14	2	36	42
2	Чилангар механик	18	12	2	30	36
3	Электротехник	15	9	1	15	18
4	Аккумулятор таъмирлаш	21	15	1	21	24
5	Таъминот тизимини таъмирлаш	14	8	1	14	18
6	Шинани ажратиш йиғиш ва камера ямаш	20	15	1	20	24
7	Темирчилик, арматура, қопламачилик	24	9	2	32	42
8	Мисгарлик ва пайвандлаш	22	9	1	20	24
	Жами					228

Ихтиёрий ишлаб чиқариш участкасини лойихалаётганда ишлаб чиқариш хонасининг майдони 100 м² гача булса, майдонни микдорида четланиш ± 20 % гача, агар 100 м² дан катта булса, ± 10 % гача четлашиш рухсат бериллади.

3.4. Омборхона ва автомобилларни туриш жойларини майдонини ҳисоби. АТКлар учун омборхоналар майдонини битта автомобил учун берилган солиштирма майдон микдори орқали ҳисобланади.

а) Омборхона майдонини ҳисоби.

$$\Phi_{\text{ом}} = A_{\text{с}} \times \phi_{\text{у}}, \text{м}^2$$

Бу ерда: $\phi_{\text{у}}$ – омборхона турига мос келувчи солиштирма майдон микдори, м².

Омборхона майдонини ҳисоби

3.11-жадвал

№	Омборхоналар	Солиштирма майдон	Автомобилла р сони	Майдон, м ²
1	Агрегатлар, эҳтиёт қисмлар, материаллар	0,4	250	100
2	Резина	0,15	250	36
3	Мойлаш материаллари	0,25	250	72
4	Асбоблар	0,1	250	30
5	Қурилиш материаллари	0,5	250	125
6	Хайдовчи асбоблари	0,05	250	12
7	Такелаж хонаси	0,20	250	54
8	Чиқиндилар	0,10	250	24
	Жами			453

б) Автомобилларни туриш жойларини майдонини ҳисоби

Автомобилларни туриш жойларига қабул қилинган ва тайёр автомобилларни туриш жойлари, ишчи ходимларнинг ва мижозларнинг автомобилларни туриши учун ажратилган майдонлар киради.

Автомобилларни туриш жойларини майдони қуйидагича аниқланади:

$$\Phi_c = A_c \phi_a K_3 = 4,552 \times 250 \times 3 = 3391,5 \text{ м}^2$$

3.5. Маъмурий ва маиший бинолар майдонини ҳисоби

АТК ларда қуйидаги маиший ва маъмурий хоналар кузда тутилади: идора, бошлик хонаси, мижозлар учун хона, ишчилар ва мижозлар учун маиший хоналар, буфет ва куриклаш хонаси.

Маъмурий – маиший хоналар майдони қуйидагича аниқланади:

$$\Phi_{mm} = \delta : 100 \text{ p } \phi_p \sum P, \text{ м}^2$$

Бу ерда: δ - бир вақтда хонадан фойдаланиш коэффициентини, %;

p – майдонни утказувчанлиги;

$\sum P$ – хона майдонидан фойдаланувчилар сони;

ϕ_p – бир фойдаланувчи учун санитар-меъёрий майдон, м²/одам.

Маъмурий ва маиший бинолар майдони

3.12 - жадвал

т/р	Хоналар номи	δ	p	ϕ_p	ΣP	Φ_{mm}
1	Бошлик хонаси	100	1	12	1	12
2	Мижозлар	80	1	1,5	10	12
3	Ҳожатхона	100	1	2,5	5	12
4	Унивалник	100	1	0,8	20	16
5	Ошхона	90	1	1	50	45
6	Дам олиш хонаси	40	1	1,5	40	24
7	Спорт майдони	100	1	1	30	30
	Жами	-	-	-	-	151

3.6. Бош режа тарихи.

Автотранспорт корхонаси бош режасида бино ва иншоотлар, автомобилларни очик сақлаш майдонлари, автомобилларни худудда ҳаракатланиш йўллари ва бошқалар. АТК бош режаси мавжуд «Қурилиш меъйёрлари ва қоидалари» га амал қилган ҳолда ишлаб чиқилади.

Бош режа ва бинолар ҳажмий режавий ечимлари бир-бири билан узвий боғлиқ, шунинг учун улар биргалик да ишлаб чиқилади. Бош режа ишланишидан олдин асосий бино ва иншоотлар номи, уларнинг габарит ўлчамлари, юзалари, бир бири билан боғланганликлари, кун чиқиш, шамол йўналишига ва асосий йўлга нисбатан ўрнатишни аниқлаб олинади.

АТК худудини майдани қуйидагича аниқланади: $\Phi_x = A_c \phi_x = 90 \times 40 = 3600 \text{ м}^2$

АТКнинг бош режасида ишлаб чиқариш биноси, маъмурий-маиший бино, ёрдамчи бино, омборхоналар, устахоналар, сақлаш ва кутиш жойлари, сув хавзалари, спорт майдони, «Дамас» автомобиллари олиш жойлари куламлиштирилган майтонлар келтирилади.

Корхонанинг бош режаси ташки улчамларига кура 1:1000 масштабда чизилиши лозим. Автотраспорт корхонасини ичида автомобилларни ҳаракат оқимлари кесишмаслиги лозим. Лойиҳалаш жараёнида бир томонлама ҳаракатланишдан фойдаланилади. Бир томонлама ҳаракатланишда йул кенгли 3 метр булади.

3.7. Ишлаб чиқариш биноси

Ишлаб чиқариш биноси ТХК, ЖТ минтакалари ва ишлаб чиқариш устахоналарини уз ичига олади. Ишлаб чиқариш биноси 1:100 ёки 1:200 масштабда, ТХК ва ЖТ, диагностика минтакаларига технологик жихозларни жойлаштирган ҳолда чизилади.

Ишлаб чиқариш майдонини режалаштириш асосини технологик ҳисоб натижалари ва ишлаб чиқариш жараёнини ташкил этиш усули ташкил этади. Ишлаб чиқариш биноларининг ичидаги минтака ва устахоналарни томонларини улчамлари 1:1 нисбатда танланади..

Ишлаб чиқариш биноси 12 x 30 м қурилишида 360 м² майдонни эгаллаган. Унда 1 та ТХК, 1 та Т ва 10 та постли ЖТ минтакалари автомобиллар ичкарига

кирадиган холда ташкил этилади. Хар бир пост 6 х 6 метр улчамда ёнма ён куринишда лойихаланади.

Таъмирлаш устахонаси 6 х 42 м кўринишида бўлиб, ишлаб чиқариш биносида постларнинг юқори қисмида жойлашган бўлиб, постлар билан боғланган ҳамда ташқари томондан кириш таъминланган.

Ишлаб чиқариш биносига автомобиллар 3 метрли 2 та дарвоза орқали киради. Бино бир томонидан материалар омбори билан, иккинчи томонидан маъмурий ва маиший бино билан уланиб кетган булиб, омборхона ва бинога ҳам ичкаридан, ҳам ташқаридан кириш мумкин. Ишлаб чиқариш биноси деворлариги олтида 3 х 2 метрли деразалар жойлаштирилган. Ишлаб чиқариш постлари ва устахоналари технологик жихозлар билан жихозланган бўлиб, жихозларни жойлашиш зичлиги 4 га тенг булиб, умумий эгаллаган майдони 188 м² ни яъни бино майдонини 50 % ни ташкил этади.

Технологик жихозлар лойихалашнинг техник шартларига асосан ишлаб чиқариш биносига жойлаштирилади. Таъмирлаш устахонасига технологик жихозлар вазифасидан келиб чикиб, технологик ишларни бажариш учун қулай булишини таъминлайдиган холда жойлаштириш тавсия этилади.

Дамас автомобилларнига хизмат курсатувчи АТКда бажариладиган ишларни йуриқномалари ёки технологик карталарини постларда булиши таъминланиши зарурдир. Технологик карталар постда бажарилиши лозим бўлган ишларни бажаришда технологик ишчига курсатма сифатида ёрдам беради. Унда ишлар кетма кетлиги, бажарилиш жойи, ишларни хажми ва зарур техник шароитлар тугрисида маълумотлар келтирилади .

4.1. Техник - иқтисодий кўрсаткичлар ҳисоби

4.1.1. Дастлабки маълумотлар

Аатокорхонадаги ишларни йиллик иш ҳажми

$$T_{\text{й}}=20759 \text{ о.-с.}$$

Ишлаб чиқариш ишчилар сонини ҳисоби

$$N_{\text{и}} = \frac{T_{\text{и}}}{\Phi_{\text{н}}} = \frac{20759}{2070} = 10,03 \approx 10 \text{ киши}$$

Ишчиларнинг малака тоифаси $p=\text{ИИИ}$

4.1.2. Ишлаб чиқариш ишчиларининг йиллик иш ҳақи фонди

а) ишчиларнинг асосий иш ҳақи

$$C_{\text{пр}}=T_{\text{й}} \cdot C_{\text{с}} \cdot K_3=20759 \cdot 4440 \cdot 1,3=119\,820\,948 \text{ сўм}$$

бу ерда $C_{\text{с}}$ -соатлик иш ставкаси, ишчиларнинг малака тоифаси бўйича,

$C_{\text{с}}=4440 \text{ сўм/соат}$;

K_3 -берилган режани бажарганлиги ва ошириб бажарганлиги, бригадирлиги ва шогирд тайёрлагани учу ниш ҳақиға тўланадиган қўшимчани ҳисобға олувчи коэффициент, $K_3=1,2...1,3$.

б) қўшимча иш ҳақи фонди

$$C_{\text{о}} = \frac{C_{\text{пр}} \cdot H_{\text{о}}}{100} = \frac{119820948 \cdot 10}{100} = 11982095 \text{ сўм}$$

бу ерда $H_{\text{о}}$ -меҳнат таътили ва режани бажаргани учун тўланадиган қўшимча иш ҳақи учун ажратма меъёри, $H_{\text{о}}=7...11 \%$.

в) ишлаб чиқариш ишчиларининг йиллик иш ҳақи фонди

$$C_{\phi} = C_{np} + C_{\phi} = 119820948 + 11982095 = 131\,803\,043 \text{ сўм}$$

г) ижтимоий суғурта учун ажратма

$$C_{суг} = \frac{C_{np} \cdot H_c}{100} = \frac{119820948 \cdot 25}{100} = 29955237 \text{ сўм}$$

бу ерда H_c -ижтимоий суғурта учун ажратма, $H_c=25\%$.

д) ишчиларнинг ойлик маоши

$$Z_{ичи} = \frac{C_{\phi} + C_{суг}}{12 \cdot N_{и}} = \frac{131\,803\,043 + 29955237}{12 \cdot 10} = 1347986 \text{ сўм}$$

4.2. Бошқа тоифадаги ишчиларнинг йиллик иш ҳақи фонди

4.2.1. Ёрдамчи ишчиларнинг йиллик иш ҳақи фонди ҳисоби

а) ёрдамчи ишчиларнинг сони

$$N_{\epsilon p} = (0,2 \dots 0,3) \cdot N_{и} = 0,3 \cdot 10 = 3 \text{ киши}$$

б) ёрдамчи ишчиларнинг ойлик маоши

$$Z_{\epsilon p} = (0,8 \dots 0,9) \cdot Z_{ичи} = 0,8 \cdot 1347986 = 1078389 \text{ сўм}$$

в) ёрдамчи ишчиларнинг йиллик иш ҳақи фонди

$$C_{\phi. \epsilon} = 12 \cdot Z_{\epsilon p} \cdot N_{\epsilon p} = 12 \cdot 1078389 \cdot 3 = 38822004 \text{ сўм}$$

4.2.2. Муҳандис-техник ходимларнинг йиллик иш ҳақи фонди

а) муҳандис-техник ходимлар сони

$$N_{MTX} = (0,1 \dots 0,12) \cdot N_{и} = 0,1 \cdot 10 = 2 \text{ ставка}$$

б) муҳандис-техник ходимларнинг ойлик маоши

$$Z_{MTX} = 493000 \dots 508270 \text{ сўм қабул қилинади}$$

в) муҳандис-техник ходимларнинг йиллик иш ҳақи фонди

$$C_{MTX} = 12 \cdot Z_{MTX} \cdot N_{MTX} = 12 \cdot 504500 \cdot 2 = 12108000 \text{ сўм}$$

4.2.3. Хизматчиларнинг йиллик иш ҳақи фонди

а) хизматчилар сони

$$N_x = (0,02 \dots 0,05) \cdot N_{и} = 0,05 \cdot 10 = 0,5 \text{ ставка}$$

б) хизматчиларнинг ўртача ойлик маоши

$$Z_x = 382160 \dots 409000 \text{ сўм қабул қилинади}$$

в) хизматчиларнинг йиллик иш ҳақи фонди

$$C_x = 12 \cdot Z_x \cdot N_x = 12 \cdot 385200 \cdot 0,5 = 2311200 \text{ сўм}$$

4.2.4. Кичик хизматчи ходимларнинг йиллик иш ҳақи фонди

а) кичик хизматчи ходимларнинг сони

$$N_{KXX} = (0,02 \dots 0,03) \cdot N_{и} = 0,03 \cdot 10 = 0,3 \text{ ставка}$$

б) кичик хизматчи ходимларнинг ўртача ойлик маоши

$$Z_{KXX} = 128000 \dots 184200 \text{ сўм миқдорида қабул қилинади}$$

в) кичик хизматчи ходимларнинг йиллик иш ҳақи фонди

$$C_{KXX} = 12 \cdot Z_{KXX} \cdot N_{KXX} = 12 \cdot 165400 \cdot 0,3 = 595440 \text{ сўм}$$

4.3. Автосервис корхонаси ишчиларини йиллик иш ҳақи фонди

Автосервис корхонасидаги ишчиларнинг йиллик иш ҳақи фонди

4.1-жадвал

Ишчилар тоифаси	Ишчилар сони (ставка)	Ишчиларнинг ойлик маоши, сўм	Иш ҳақи фонди, сўм	
			Ойлик	Йиллик
Ишлаб чиқариш ишчилари	10	1347986	10983587	131803043
Ёрдамчи ишчилар	0,6	1078389	3235167	38822004

Муҳандис-техник ходимлар	0,2	504500	1009000	12108000
Хизматчилар	0,1	385200	192600	2311200
Кичик хизматчи ходимлар	0,06	165400	49620	595440
Жами	-	3481475	15469974	185 639 687

4.4.Ишлаб чиқариш таннархи, даромад, фойда ва рентабеллик ҳисоби

4.4.1.Материаллар харажати

$$C_M = A_C \cdot H_M = 90 \cdot 508600 = 4577400 \text{ сўм}$$

бу ерда H_M – битта автомобилга хизмат кўрсатиш учун материаллар сарфи меъёри, сўм, $H_M = (504000 \dots 552000) \cdot d_{ш} = 508600 \cdot 0,1 = 50860$ сўм

4.4.2.Автомобилларни таъмирлаш учун харажатлар

Таъмирлаш харажатлари, цех, жиҳозларга ТХК ва Т, умумхўжалик ва бошқа ишлаб чиқариш харажатларидан ташкил топган

а) цех харажатлари

$$C_{PC} = K_{PC} \cdot C_{ФИЧИ} = 0,5 \cdot 131\,803\,043 = 65901522 \text{ сўм}$$

бу ерда K_{PC} -цех харажатларини ҳисобга олувчи коэффициент, $K_{PC}=0,5$

б) Стационадаги жиҳозларни ишлатиш ва уларга ТХК ва Т харажатлари

$$C_{PO} = K_{PO} \cdot C_{ФИЧИ} = 1,5 \cdot 131\,803\,043 = 197704565 \text{ сўм}$$

бу ерда K_{PO} - жиҳозларни ишлатиш ва уларга ТХК харажатларини аниқлаш коэффициенти, $K_{PO}=1,14 \dots 2,0$

в) умумхўжалик харажатлари

$$C_{PX} = K_{PX} \cdot C_{ФИЧИ} = 0,5 \cdot 131\,803\,043 = 65901522 \text{ сўм}$$

бу ерда K_{PX} -умумхўжалик харажатларини аниқлаш коэффициенти, $K_{PX}=0,45 \dots 0,51$

г) бошқа ишлаб чиқариш харажатлари

$$C_{PI} = K_{PI} \cdot C_{ФИЧИ} = 0,015 \cdot 131\,803\,043 = 1977046 \text{ сўм}$$

бу ерда K_{PI} -бошқа ишлаб чиқариш харажатларини аниқлаш коэффициенти, $K_{PI}=0,015$

Устама харажатларни умумий қиймати

$$C_{УСТ} = C_{PC} + C_{PO} + C_{PX} + C_{PI} = 65901522 + 197704565 + 65901522 + 1977046 = 331\,484\,655 \text{ сўм}$$

4.4.3.Ишлаб чиқаришга бевосита боғлиқ бўлмаган харажатлар

$$C_{PB} = 0,012 \cdot C_{УСТ} = 0,012 \cdot 331\,484\,655 = 3\,977\,816 \text{ сўм}$$

Хизмат кўрсатиш таннархи

4.2-жадвал

Т-р	Харажатлар турлари	Белгиланиши	Қиймати, сўм
1	Материаллар сарфи	C_M	4 577 400
2	Ишчиларнинг асосий иш ҳақи фонди	$C_{пр}$	119 820 948
3	Ишчиларнинг қўшимча иш ҳақи фонди	C_d	11 982 095
4	Ижтимоий суғурта учун ажратма	$C_{суғ}$	29 955 237
5	Жиҳозларни ишлатиш ва уларга ТХК харажатлари	$C_{ро}$	197 704 565
6	Цех харажатлари	C_{PC}	65901522
7	Умумхўжалик харажатлари	C_{PX}	65901522
8	Бошқа ишлаб чиқариш харажатлари	C_{PI}	1977046
9	Хизмат кўрсатиш таннархи ($\Pi_1 + \dots + \Pi_8$)	$C_{АТК}$	377 999 387
10	Ишлаб чиқаришга боғлиқ бўлмаган	C_{PB}	3 977 816

	харажатлар		
11	Тўла таннарх ($\Pi_9 + \Pi_{10}$)	cC_{Π}	381 977 203

4.5. Битта автомобилга хизмат кўрсатиш таннари

$$C_{\Pi} = \frac{\Sigma S_{\Pi}}{A_c} = \frac{381\,977\,203}{90} = 4244191 \text{ сўм}$$

4.6. Хизмат кўрсатишдан келадиган даромад

$$B = d \cdot \Sigma S_{\Pi} = 1,2 \cdot 381\,977\,203 = 458372644 \text{ сўм}$$

бу ерда $d=1,18 \dots 1,2$

4.7. Хизмат кўрсатишдан келадиган фойда

$$\Pi = B - \Sigma S_{\Pi} = 458372644 - 381\,977\,203 = 76395441 \text{ сўм}$$

4.8. Битта ишлаб чиқариш ишчисининг ўртача иш унумдорлиги

$$\Pi_T = \frac{B}{N_{\text{й}}} = \frac{458372644}{10} = 45837264 \text{ сўм}$$

4.9. Автокорхона рентабеллигини аниқлаймиз

4.9.1. Асосий ишлаб чиқариш фондининг қиймати

$$C_O = C_{\text{КМИ}} + C_{\text{Ж}} + C_{\text{АУ}} = 117317250 + 46323000 + 15610680 = 179250930 \text{ сўм}$$

бу ерда $C_{\text{КМИ}}$ - қурилиш-монтаж ишларининг қиймати, сўм

$$C_{\text{КМИ}} = A_c \cdot C'_{\text{КМИ}} = 90 \cdot 1303525 = 117317250 \text{ сўм}$$

$C'_{\text{КМИ}}$ - битта автомобилга тўғри келадиган қурилиш-монтаж ишларининг қиймати,

$$C'_{\text{КМИ}} = 1303525 \text{ сўм};$$

$C_{\text{Ж}}$ - ишлаб чиқариш жиҳозларининг қиймати, сўм

$$C_{\text{Ж}} = A_c \cdot C'_{\text{Ж}} = 90 \cdot 514700 = 46323000 \text{ сўм}$$

$C'_{\text{Ж}}$ - битта автомобилга тўғри келадиган жиҳозларнинг қиймати,

$$C'_{\text{Ж}} = 514700 \text{ сўм}$$

$C_{\text{АУ}}$ - мослама ва асбоб-ускуналар қиймати, сўм

$$C_{\text{АУ}} = A_c \cdot C'_{\text{АУ}} = 90 \cdot 173452 = 15610680 \text{ сўм}$$

$C'_{\text{АУ}}$ - битта автомобилга тўғри келадиган мослама, асбоб-ускуналар қиймати,

$$C'_{\text{АУ}} = 173452 \text{ сўм}$$

5.9.2. Меъёрлаштирилган айланма маблағлар қиймати

$$\Phi_{\text{ОБ}} = \Phi'_{\text{ОБ}} \cdot C_{\text{РХ}} = 0,15 \cdot 65901522 = 98852283 \text{ сўм}$$

бу ерда $\Phi'_{\text{ОБ}}$ - хўжалик харажатларининг ҳар бир сўмига тўғри келадиган айланма маблағлар қиймати, $\Phi'_{\text{ОБ}} = 0,14 \dots 0,15$

Устахонани рентабеллигини аниқлаш

4.3-жадвал

Т-р	Кўрсаткичлар номи	Белгиланиши	Қиймати, сўм
1	Асосий ишлаб чиқариш фонди	C_o	179250930
2	Меъёрлаштирилган айланма маблағлар	$\Phi_{\text{об}}$	98852283
3	Ишлаб чиқариш фондларининг ўртача йиллик қиймати ($\Pi_1 + \Pi_2$)	$\Phi_{\text{пф}}$	278103213
4	Ишлаб чиқаришни ривожлантиришга ажратмалар	$0,06 \cdot \Phi_{\text{пф}}$	16686193
5	Фойда	Π	76395441
6	Соф фойда ($\Pi_5 - \Pi_4$)	$\Pi_{\text{б}}$	59709248

7	Умумий рентабеллик ($\Pi_5:\Pi_3$), %	P_o	27
8	Ҳисобий рентабеллик ($\Pi_6:\Pi_3$)	P_x	21

4.10. Ишлаб чиқариш фондларининг фойдаланиш самарадорлик кўрсаткичларини аниқлаш

а) асосий ишлаб чиқариш фондларидан фойдаланиш самарадорлик коэффициенти

$$K_{\phi} = \frac{B}{C_o} = \frac{458372644}{179250930} = 2,55$$

б) айланама маблағларнинг айланиш даври

$$K_o = \frac{B}{\Phi_{об}} = \frac{458372644}{98852283} = 4,64$$

Техник иқтисодий кўрсаткичлар

4.4-жадвал

Т-р	Кўрсаткичлар номи	Белги-ланиши	Ўлчов бирлиги	Қиймати
1	Автомобилларни постга йиллик киришлари сони	A_c	Та	90
2	Асосий ишлаб чиқариш фонди	C_o	Сўм	179250930
3	Меъёрлаштирилган айланма маблағларнинг қиймати	$\Phi_{об}$	Сўм	98852283
4	Ишчилар сони	$H_{и}$	Киши	10
5	Ишлаб чиқариш ишчисининг иш унумдорлиги	Π_t	Сўм	45837264
6	Тўла таннарх	$cC_{п}$	Сўм	381 977 203
7	Даромад	B	Сўм	458372644
8	Фойда	Π	Сўм	76395441
9	Рентабеллик а) умумий б) ҳисобий	P_o	%	27
		P_x	%	21

5.1. Автотранспорт корхонасида меҳнатни муҳофаза қилиш

Ишчиларнинг соғлом ва бехатар меҳнат қилишлари ҳамда уларнинг иш шароитларини яхшилашга факат юксак даражадаги, хавфсизлик техникаси талабларига жавоб берадиган замонавий техника ва технологияларни ишлаб чиқаришга кенг жорий қилиш билангина эришиш мумкин. Бу борада меҳнат муҳофазасини яхшилаш мақсадида режали тадбирлар ишлаб чиқилади.

Касаба уюшма уставига асосан хар йили маъмурият билан ишчи-хизматчилар ўртасида ўзаро меҳнат муносабатлари тугрисида жамоат битими тузилади. Бу битимда ишчи ва хизматчиларнинг меҳнат қилиши ва маданий, маиший дам олиши тадбирлари хақида қилишиб олинади. Худди шу битимда

мехнатни муҳофаза қилиш чора-тадбирлари, меҳнат шароитини яхшилаш масалалари ҳам ҳисоби олинади ва бу масалалар маълум тартибга келтирилиб, меҳнатни муҳофаза қилишнинг номенклатура чора-тадбирлари сифатида битимга тиркаб қўйилади.

Номенклатура чора-тадбирлари планини қасаба уюшмаси билан келишган ҳолда маъмурият ходимлари туради. Унга ушбу корхонада ҳозирги меҳнат шароити, касб касалликлари ва саноат корхонасида инсон организмига таъсир килувчи зарарли омилларнинг мавжудлиги асос қилиб олинади. Бу план қасаба уюшма билан келишилгандан кейин ишчиларнинг умумий мажлисида муҳокама қилинади.

Номенклатура чора-тадбирларига асосан иш шароитини яхшилашга олиб келадиган чора-тадбирлар киритилиб, уларни шартли равишда қуйидаги уч гурппага бўлиб қараш мумкин.

1. Бахтсиз ходисаларнинг олдини олишга қаратилган тадбирлар; бунга қушимча сакловчи ва муҳофаза қилувчи тусик системаларини урнатиш, блокировка қилиш, муҳофазанинг автоматик системаларини қўллаш, узокдан туриб бошқариладиган асбоблар жорий қилиш, сигнал системалари, механизациялаштириш масалалари ва бошқалар қиради.
2. Ишлаб чиқаришда касб касалликларининг олдини олишга қаратилган тадбирлар; бунга ишчилар ҳар хил зарарли таъсир қўсатувчи моддалардан муҳофаза қилувчи қўрилмалар тайёрлаш ёки сотиб олиш, яхши шамоллатиш ва ҳавони тозалаш системаларини урнатиш, сув ичадиган фонтанчалар урнатиш ва ичимлик сувини тозалаш ҳамда газлаш учун асбоб-ускуналар сотиб олиш.
3. Меҳнат шароитларини умумий яхшилашга қаратилган тадбирлар; бунга оқилона ёритиш, санитария-маиший хоналар ҳолатини яхшилаш, махсус кийим бош ва оёқ кийимларини вақтида сифатли ремонт қилиш, меҳнатни муҳофаза қилиш кабинетлари, бурчаклари ва стовкалари ташкил қилиш, ҳавфсизлик техникаси ва ишлаб чиқариш санитариясига оид инструкциялар, эслатмалар чиқариш.

Номенклатура чора-тадбирлари иш битимига киритилганлиги ва ишчиларнинг умумий мажлисида тасдиқлангани сабабли, бу чора-тадбирлар бажарилиши шарт бўлиб қолади ва унинг бажарилиши ҳақида маъмурият ишчиларга ахборот бериб туриши керак. Унга сарфланадиган маблағ ишлаб чиқариш корхонасининг асосий фондидан олинади ва бу маблағлардан бошқа мақсадларда фойдаланиш мутлоқо тақиқланади.

Ҳар йили ишлаб чиқариш травматизмининг оқидини олишга юз миллион сумлаб маблағ сарфланади, бироқ қўпгина корхоналарда травматизмлар содир бўлиб туради. Бахтсиз ҳодиса юз берган шароитларни текшириш шу нарсани қўсатадики, унинг содир бўлишига қўпинча жароҳатланувчининг ўзи, унинг шахсий сифатларидаги етишмовчилик сабаб бўлар экан.

Қўпинча ишни бажаришда ишловчиға бoғлиқ бўлган психологик факторларнинг катта таъсири борлигини қўсатади. Меҳнат ҳавфсизлиги психологиясининг асосий ҳоллари қуйидагилар:

1. Меҳнат ҳавфсизлиги ишловчининг жисмоний ва биологик сифатларининг катта комплексиға бoғлиқ: янги ишчиларни қабул қилишда асосий эътиборни

уларнинг уз касбларини тугри танлашига ва ишнинг хавфсиз усулларини узлаштиришларига жалб килиш лозим.

Ишловчиларнинг хатти-харакатида интизом ва узини тута билишига эришиш ҳам асосий факторлардан биридир. Бу нарса хавфсизлик техникаси талабларини систематик равишда бажаришда намоён булади. Ишловчиларни содир булган бахтсиз ходисалар билан таништиришда, унинг барча содир булиш сабабларини тушунтириш ва шу ернинг узида унинг олдини олиш йулларини курсатиш лозим.

2. Техникавий камчиликларнинг таъсири.

Инсонинг психтик ҳаёти асосан ташки муҳитга боғлиқ ва ишни бажариш пайтида бу муҳитдаги зарарли факторлар инсонга бутунлай ёмон таъсир курсатади. Бу зарарли факторларга қуйидагилар киради: газ ва чанг билан ифлосланганлик, ёмон ёритилганлик, жуда паст (- 4 , - 6 С) ёки жуда юкори (+ 30 С) температура, шовкин. Бу факторлар ишловчининг тез чарчашига, сергаклигининг йуқолишикабиларга сабаб булади, булар эса тажрибасизлик ва эҳтиётсизлик билан биргаликда бахтсиз ходисага олиб келади.

3. Ишловчиларнинг травматизмига сабаб булувчи шахсий сифатлари.

Ишга қабул қилинаётган қупчилик касбдаги кишилар учун мажбурий булган медицина қуриғини утказиш вақтида (Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодекси 214-модда) ишга қабул қилинаётган кишининг шахсий сифатларини, шунингдек унинг соғлиғидаги травматизмга чалинишини қучайтирадиган етишмовчиликларни комплекс равишда ҳисобга олиш зарур. Буларга қуйидагилар киради:

1. Асаб касаллик системаси ёки бошқа органлардаги доимий функционал узғаришлар;
2. Сизги органларининг турли камчиликлари, қуришнинг қисман йукотилиши, гаранглик ва ҳоказо;
3. Харакатларнинг мослашувидаги нуксонлар (эпчилмаслик, ишончсиз харакатлар);
4. Эмоционал жараёнларнинг мувозанатлашмаганлиғи (хурсандчилик, арзимаган ташки таъсирга дарҳол берилиши), булар енгилтаклик, уйламасдан иш қилиш, шовша-шовшарликда намоён булади;
5. Алкоголь ва нашаларга ружу қуйиш;
6. Ишдан қунгли тулмаслик ва унга қизикишнинг йуклиғи, бундан эса хардамхаёллик, қизикмаслик қелиб қикади.

Юқорида айтилганлардан шундай ҳулоса қелиб қикадики, медицина қуриғининг салбий ҳулосасига ёки бажараётган ишига узининг шахсий ҳислатлари мос қелмаслиғига қарамасдан ишга қирган қиши, бошқаларга нисбатан узининг бахтсиз ходисага учрашига доимо сабабчи булади.

(((ЯНГИ БЕТДАТ)))

6. Автотранспорт қорхонасида атроф-муҳитни ҳимоя қилиш

Ер қурасини ўраб олган ҳаво қоплами атмосфера дейилиб, ернинг ландшафти ҳаётида жуда муҳим вазифаларни бажаради. Атмосфера ернинг ҳимоя қатлами бўлиб, тирик организмларни турли ультирабинафша нурлардан, самарали тушадиган метеоритларнинг заррачаларидан сақлайди. Атмосфера сайёрамизда

термик режимни тартибга солиб турувчи регуляторлик вазифасини бажаради. Агар атмосфера бўлмаганда эди, унда ер юзаси кечкурун-100⁰С совуқ, кундузи +100⁰С исиб кетган бўлар эди. Фақат атмосфера туфайли ерда ҳаёт мавжуд, акс холда, у ой сингари ҳаётсиз бўлиб қолар эди.

Табиий ресурсларни ўзлаштириш, саноат ва фуқаро қурилишини жадаллаштириш, аҳолини бир жойдан иккинчи жойга тез қўчиши, қисқа вақт ичида юкларни ва пассажирларни ташиш билан тавсифланади, бу юкларни ташишга талабни кучайтишига олиб келади. Натижада ҳар хил турдаги транспортларни тез ривожланишига, транспорт корхоналарини қўпайтишига ва транспорт коммуникацияларини ривожланишига олиб келади. Автомобиллаштириш-бутун дунёни транспорт воситалари билан тўлдириш айниқса, шахсий енгил автомобиллар ҳамда уларни ишлаб чиқариш ва эксплуатация қилиш учун автомобил заводлари ва автотранспорт корхоналари жамиятга катта фойда келтиради, шу билан бирга автомобиллаштириш жамиятга, атроф-муҳитга ва аҳолига ўзини зарарли таъсирини кўрсатади. Бу табиий ресурслардан оқилона фойдаланмаслик ва қўйидаги асосий ҳолатлар билан аниқланади.

-тўғридан-тўғри зарар: йўл транспорт ҳодисаси натижасида жамиятга етказиладиган зарар, бунда ёш одамларни ўлиб кетиши, уларни болаларини етим қолиши, уларга нафақа тўланиши, авария натижасида одамлар шикастланиши натижасида мажруҳ бўлиб қолиши ва уларни даволашга, инвалидликка ва нафақасига қўшимча маблағ сарфланиши, йўл қурилмаларини бузилиши, юкларни нобуд бўлиши, транспорт воситаларини шикастланиши ва бошқалар учун катта миқдорда маблағ сарфланади;

-транспорт воситаларини атроф-муҳитга ва аҳолига захарли таъсири: транспорт воситаларини ишлаб чиқаришда ва эксплуатация қилишда улардан чиққан захарли газлар, шовқин, тебранишлар, электромагнит нурланишлар ва бошқа ишлаб чиқариш чиқиндилари одамлар саломатлигига ва атроф-муҳитга жуда ёмон таъсир кўрсатади. Бунда захарланиш даражаси транспорт воситаларини қўпайтиши ва улар ҳаракатини жадалланиши билан қўпаяди;

-автомобил транспортдан оммавий фойдаланиш автомобил йўлларини, автотранспорт корхоналарини, техник хизмат кўрсатиш станцияларини, автовокзалларни, АЁҚШ ларни ва бошқа қурилишларни ривожлантириш учун катта майдонларни талаб қилади. Масалан, 1 км автомобил йўли қурилиши учун йўл тоифасига қараб 2...7 га майдон ажратилади. Қуриладиган автомобил йўлидаги ва унинг атрофида қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш ёмонлашади ва алмашлаб экиш жараёни бузилади. Шаҳарларда ҳамма кўчаларни автомобил юрадиган қисми, йўл ўтказгичлар, автомобил турар жойлари ва АТК ларни эгаллаган майдони шаҳарни умумий майдонини 25...40 фоизини ташкил этади;

-автомобил транспорти жадал ҳаракатланадиган йўллар «бўлувчи самарага» эга чунки улар йўлни ҳар томонида жойлашган объектлар ва табиий комплекслар орасидаги алоқани қийинлаштиради;

-автомобил транспорти корхоналари ва йўлларни қуриш, мавжуд ландшафтни ўзгариши, сув ва шамол эрозиясини кучайтиши, геодинamik жараёнларни ривожланиши (кўчки ва босиб қолишлар), атроф-муҳитни ифлосланиши (автомобил ва йўлларни эксплуатация қилганда ҳам ифлосликлар ер ости ва ер усти сувларини ифлослаши, хайвонот ва ўсимликлар дунёсига ёмон таъсири натижасида маҳаллий жойларни экологик тенглигини бузилиши);

-шахсий автомобилларни кенг қўллаш олдин рухсат бўлмаган табиий комплексларга рухсат бўлади, бу автомобил йўлларига яқин ҳудудларни ҳар хил чиқиндилар билан ифлосланишига ва ҳудуд майдонларини топталишига олиб келади;

-автомобиллаштиришни ва йўл тармоқларини гипотроф ривожланиши баъзи ривожланган ғарб давлатларида жамиятга катта миқдордаги одамлар ва табиий-энергетик ресурсларни сарфлайди, бу автомобиллаштиришдан жамиятга келтирилаётган фойдадан кўпроқдир.

Автомобиллаштиришдан зарарли таъсирларни жамиятга ва атроф-муҳитга таъсирини комплекс кўриш мақсадга мувофиқ. Бундан ташқари ёнилғи-энергетика ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ҳозирги давр муаммоси бўлиб қолмоқда, яъни транспорт саноати дунёда энг кўп ҳар хил хом ашё ва материалларни истеъмолчиларидир. Автомобил транспорти нефт маҳсулотларини асосий истеъмолчисидир, шу билан бирга атроф-муҳитни энг кўп ифлослантирувчисидир, улардан чиқаётган чиқинди газлар таркибида олтингугурт, азот, углерод оксиди, углеводородлар ва бошқа чиқиндилар мавжуд.

Автомобил транспорти нефт маҳсулотларидан ташқари пўлат, мис, алюминий, никел, қўрғошин ва автомобилларни ювиш учун сувни асосий истеъмолчисидир. Бу материаллар захирасини камайиши, ресурсларни чекланганлиги ва тикланмаслиги сабабли улардан фойдаланиш келажак авлодга сақлаб қолишни қийинлаштиради.

Атроф-муҳитни ҳимоя қилиш муаммосини долзарблигини ҳисобга олиб Диплом лойиҳаишида автотранспорт ишлаб чиқаришидаги чиқиндиларни ҳисоби ва атроф-муҳитга таъсирини камайитириш учун чора тадбирлар кўриб чиқилган.

Автотранспортни ишлаб чиқариш жараёни бу ташишдир. ташиш жараёнини узликсизлигини, яъни автомобилларни ишда узликсиз ишлашини ва уларни техник соз бўлишини таъминлаш лозим. Бунинг учун АТК ларида автомобилларга 1,2-ТХК ва жорий таъмирлаш ишлари ТХК ва ЖТ минтақаларида ўтказилиши лозим. АТК ларда автомобилларни тармоқ ва агрегатларга бўлиш ёки йиғиш устахоналари ва ейилиш ва синиш натижасида иш қобилиятини йўқотган деталларни тиклаш устахоналари бўлиши лозим. Бунинг учун АТК ларда чилангар-механика, темирчилик-рессора, электротехника, таъминлаш тизимига хизмат кўрсатиш, арматура, вулканизация, ва шина йиғув, аккумулятор, ғилофлаш, агрегат, мисгарлик, тунукасозлик, пайвандлаш, мисгарлик, бўяш устахоналари бўлиши лозим. Бундан ташқари автомобилларни ювиш, тозалаш ва қуриштириш учун ювиш минтақаси, ёнилғи-мойлаш материаллари билан тўлдириш учун ёнилғи қўйиш устахонаси бўлиши лозим.

Хулоса

Менга диплом лойиҳаси иши сифатида Янгиқўрғон тумани “Водий мега транс” МЧЖда 90та ДАМАС автомобилларига АТК ташкил этиш мавзуси бириктирилган эди. Диплом лойиҳа иши олди амалиёти даврида “Водий мега транс” МЧЖда ва автомобилларга техник хизмат кўрсатиш устахоналарини ишлаб чиқариш фаолиятини таҳлил қилдик. Ўрганишлар натижасида ҳозирда фаолият кўрсатаётган бу корхонада бир қатор камчиликлар аниқланди. Аниқланган камчиликларни бартараф этиш ва автомобилларга хизмат кўрсатиш

мақсадида ҳамда хизмат кўрсатиш тизимини ривожлантиришни ҳисобга олган ҳолда мен юқорида қайд этилган мавзуда диплом лойиҳасини бажардим.

Диплом лойиҳа ишини умумий қисмида туманларида автокорхоналарни яратиши фаолияти ва диплом иши мавзусини асослаш кўрсатиб ўтилган. Ҳисоб-технологик қисмда дастлабки маълумотлар, автомобилларга техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш бўйича ишлаб чиқариш дастурини ҳисоблаш, йўловчи ташиш корхонасини техник хизмат кўрсатиш турлари ва жорий таъмир бўйича йиллик ва кунлик иш ҳажмини ҳисоби, ТХК ва ЖТ меҳнат ҳажмини ишларнинг тури ва бажарилиш жойи бўйича тақсимлаш, йиллик иш ҳажмини ҳисоби, ишлаб чиқариш ишчилар сони ҳисобланган. Ташкилий қисмида АТК да технологик жараёнларни ташкил этиш, технологик жихозлар танлаш, ишлаб чиқариш майдонларини ҳисоби, омборхона ва автомобилларни туриш жойларини майдонини ҳисоби, маъмурий ва маиший бинолар майдонини ҳисоби, бош режа тарихи ва ишлаб чиқариш биноси ҳисоби келтирилган. Лойиҳа ишини иқтисодий қисмида ишлаб чиқариш ва ёрдамчи ишчиларнинг асосий, қўшимча иш хаки, ижтимоий сугурта учун ажратма, материаллар харажатлари, таъмирлаш учун харажатлар, таъмирлаш таннари, таъмирлашдан келадиган даромад, фойда, харажатлар ва устахона рентабеллиги ҳисобланган.

Меҳнат муҳофазаси қисмида автотранспорт корхонасини санитария-гигиеник ҳолати, шовкин, ҳавфсизлик талаблари таҳлил қилинган ва устахонада ишлайдиган ишчиларни ҳавфсиз ишлашини таъминлаш чора тadbирлари тавсия этилган.

Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш қисмида атроф-муҳитга чиқаётган ҳар хил чиқиндилар ва уларни ишчи ходимларга ва табиатга зарарли таъсири таҳлил қилинган ва устахонадан чиқаётган чиқиндиларни камайитиш бўйича чора-тадбирлар тавсия этилган.

Ушбу диплом лойиҳа ишини бажариш давомида касбий билим ва кўникмаларимни мустаҳкамладим ҳамда институтда олган назарий ва амалий билимларимни республикамизни мустақиллигини мустаҳкамлашга, уни иқтисодий барқарорлигини янада ривожлантиришга сарфлайман.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий якунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маърузаси.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 январдаги “Аҳолига транспорт хизмат кўрсатиш ҳамда шаҳарлар ва қишлоқларда автобусларда йўловчилар ташиш тизимини янада такомиллаштириш чора - тadbирлари тўғрисида”ги ПК-2724 сонли қарори.
3. И.А.Каримов Она юртимиз бахту иқболи ва буюк келажаги йўлида хизмат қилиш - энг олий саодатдир. Т., “Ўзбекистон” НМИУ, 2015. -304б.
4. Каримов И.А. Жаҳон молияий-иқтисодий инқироzi, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари. Т.:Ўзбекистон, 2009.-56 б.
5. Каримов И.А. Баркамол авлод - Ўзбекистон тараққиёти пойдевори -Т.1997 й.
6. Каримов И.А. Шу азиз Ватан барчамизники. - Т, Ўзбекистон, 1997 й.

7. Ўзбекистон Республикаси «Таълим тўғрисида»ги қонуни - Т, Ўзбекистон овози, 1997й 7 октябр.
8. Маматов Х. Автомобиллар (автомобиллар конструкцияси. асослари) И-қисм Т, Ўқитувчи 1998
9. С. Қодиров Тико автомобилнинг тузилиши ва носозликларини аниқлаш Т. Истиқбол 2003.
10. О.Абдуллаев. Ўзбекистон экологияси: бугун ва эртага. Т, Ўқитувчи., 2003.
11. С. Кузнецов ва бошқалар. Автомобилларни техник эксплуатацияси Ш.Н. Магдиев таржимаси асосида.Т, 2003
12. Мусождонов М.З. Автотранспорт тармоғи корхоналарини лойихалаш.Т., Фан, 2006, 232 б.
13. Хамракулов О, Назаркулов Ё.П., Магдиев Ш.П. Автомобиллар сервиси, Жиззах, 2007, 208 б.
14. Мусождонов М.З и др. Сервис современных атомобилей и предприятия автосервиса. Т.:ТАДИ, 2009, 37 с.
15. Икрамов М.А. ва бошқалар. Автотранспорт воситалари сервиси., Т., Ўзбекистон,2010, 266 б.
16. Ғ. Махмудов. Автомобилларнинг электр ва электрон жиҳозлари. Т, Истиклол, 2011 й;
17. Мусождонов М.З. Автотранспорт тармоғи корхоналарини лойихалаш.Т.: Фан, 2012, 232 б.

Электрон ресурслар

1. www.матлаб.com
2. www.реф.уз
3. www.зиёнет.уз
4. www.педагог.уз
5. www.зиё.еду.уз
6. www.истедод.уз
7. www.ауто.com

1. Файзуллаев Э.З ва бошқалар “Транспорт воситаларининг тузилиши ва назарияси” Тошкент, “Заркалам,” 2005 й. -432 бет
2. Файзуллаев Э.З. ва бошқалар “Транспорт воситаларининг тузилиши ва назарияси”. Тошкент “Янги аср авлоди” 2006 й. -375 бет.
3. Қодиров С.М. Тико автомобилнинг тузилиши, носозликларини аниқлаш ва таъмирлаш. Тошкент, «Ўқитувчи», 2001-й. -178 бет
4. Қодирхонов М.О. Автомобилларнинг иш жараёнлари ва ҳисоби Тошкент. «Ўқитувчи» 2003 й.-234 бет
5. Е.С.Кузнецов. Автомобилларни техник эксплуатацияси. Русчадан таржима,- Т.: 2007 йил.-456 бет
6. О.Ҳамроқулов, С.Ҳ.Магдиев. Автомобилларнинг техник эксплуатацияси,-Т.: Наврўз, 2005 йил.-347- бет
7. Е.С.Кузнецов ва бошқалар. Автомобилларни техник эксплуатацияси Ш.Н.Магдиев таржимаси асосида,-Т.: , 2003 йил.-480 бет
8. Ўзбекистон республикаси автомобил транспорти ҳаракатдаги таркибига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш ҳақидаги «Низом»,-Т.: «Ўзавтотранс», 1999 йил
9. Ҳ.М.Маматов. Автомобиллар, II қисм. ОУЮ лари учун дарслик,-Т.: «Ўзбекистон», 1995 йил.-360 бет
10. Ҳ.М.Маматов. Автомобиллар, III қисм. ОУЮ лари учун дарслик,- Т.: «Ўзбекистон», 1998 йил.-330 бет
11. Полвонов А.С. ва бошқ. Транспорт воситаларида ишлатиладиган материаллар. Т.: «Фан», 2003. -224 бет
12. Маткаримов К.Ж., Махмудов Б.Ж., Норкулов А.А. Автомобилларда ишлатиладиган ашёлар. Т.: «Талқин», 2004. -304.бет
13. Г.М.Напольский, А.В.Пугин. Автотранспорт корхоналарини қайта қуриш ва техник қайта жиҳозлаш: Ўқув қўлланма. ТАЙИ, 2004 йил.-230 бет
14. Л.Л.Афанасьев и др. Гаражи и станции технического обслуживания автомобилей,- М.: Транспорт, 1990 г.-ст.390.
15. Вахламов В.К. Автомобили. Эксплуатационные свойства. М: Издательский центр “Академия,” 2005 г.-ст.354
- 22.“ЎзДЭУ авто ҳиссадорлик жамиятининг Нексия, Тико ,Дамас, Матиз, Ласетти автомобилларига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш вақт меъёрлари” “Ўзавтосаноат”, “Автотеххизмат” ХЖ Тошкент 2007.-57 б.
23. К.М. Сиддиназаров ва бошқ. Автотранспорт воситалари сервиси дарслик,-Т.: ТАЙИ, 2010 йил.-267 бет

